

נח.

הגבר הוקם על שלום.

הן כל היום יציגוני נכירי ורעי לתת ראשית¹) אל בית ועד הווא אשר דברתי אל כבודך, ואני תמיד איחל אל אשר הבטחת לי כי כלעדי לא אוכל להמנות במספרם, אתה עתה ברוך ה' דע וראה כי שני סעמים יתן הנותן סהרה²), לכן אם יחמוץ המוכיל הלו לקחתו כחסך תנה לו, ואם לא לכל הקודם זכרני אחר, וגם אם לא תוכל או לא תחמוץ, אמור לא חסצתי ושסתך בחורר ימללו כי אני לעולם אהיה נרצע לאהבתך, השיכני דבר וצוה גם עלי ותעש ולך שלום רב.

נמ.

ויקרא אל משה³) וידבר שלום.

ידעתי ארוני ידעתי כי אנשי אמת כמוך טלכי אשר יביעו וידברו אותו ישמדו לעשות ואף אם התמהמהם חביתי לשיר שאלתי מאת כבודך להקדחת שני רשעים האומרים כי אין אתנו יודע ער מה בשירותיהם יבינו ויראו כי לא כדעות הציצרות העכריות כי ילדי העכרים אחוו בזה וכזה ידם בכל, וכי הקרה ה' לסני המוכיל הלו אמרתי אחכמה להודיע מקבלתו לכבודך ולשלם תודות לו ואתה ארוני זכרני וספרני אם יעבור תחת השכט איזה חידוש שיר כשיחתן של ת'ח שלח נא ביד תשלח והשביע בצחצחות נסשי כי נסשי תערוג אלך ועיני ולכי שם אצלך כל הימים, כל הימים אשר בן אישי ח', חי העולמים הוא יכון כסאך לעולם, ולעולם וער תישכן עם החיים והשלום.

השותה כצמא את דכריך והם לו כאשר יהיה צאן שה כשב או עו: כסי גור אריה יהודה.

ד.

אב את בן ירצה שלום. בנלה כרנה כשמחה רכה ראיתי כתבי איא ותשוואות חן ער אין קץ אשלמה תודות לו על המעות אשר שלח לקנות וכו' ויודע אני כי חל עלי חובות תשלומין להתחזק ככל מאצני כה ללמוד ולקחת חכמה ומוסר ביום מחר אכיאהו הכית והיה כנגן המנגן⁴) והיה עלי רוח אלהים לבקשה המלמד יצו התחיל סי' לשוכ ללמדני הכתיבה⁵)

¹) לתת ראשית, ר"ל לתת סעות בהקדם.

²) סקור ומאמר bis da: qui cito dat (ברית חרשה).

³) שם הבקבל משה ולא נודע לי מי הוא.

⁴) ר"ל למד חכמת המוסיקה.

⁵) סוכב על לטור כתיבה נוצרית.

והנה ימים כאים אקריב מהכתיכות מנחה לאי'א וגם זכרונו יכא לסניך שכר
 עמל וכימול הוא נומל. פעמים שלש הייתי עם ס' למען יקנה לי הכובע
 ולא יכולתי להביאו ועדיין אני בקלות ראש צמר כשלג אני גותן עלי
 ומתבסס ככנדים למען יחם לי, וגם היום לא נירא מן הקור כי אש תמיד
 תוקד כבית מדרשינו והי' אתנו, יעלו ויבאו סקורת שלום לכל אודהינו
 וקרובינו ולאמי ולכבודך כנשיקת יד אצא ואיש. הבן יקיר לאי'א . . .

מא.

אלה הרברים כתבתי בהיותי בן עשרה שנים לכקשת בי'ם שית י"ש
 בהתנצלותו שיצא מביה בתוך התסלה.
 מה קול האנשים האלה באוני קול ענות חלושה כרעת קלושה
 רלית בה מששא המרכב עלי עתק לאמר כי חמאתי עויתי משעתי להי'
 אלהי ישראל ולהם והרחיבו עלי סיהם ולשונם תהלך נגדי להוכיחני
 בתוכחות על לא חמם ככפי כאשר קייתי להראות לסני כל יודעי בינה
 וראו קרובים אשר עשיתי ירעו רחוקים את חמאתי האם לזה יקרא חמא
 ועון סלילי כי מעשה שהיה כך היה.

אנכי הנה כאתי בחיובי לשחר סני הארון הי' צנאות כתפלתי ככא
 יחר הקהל גם הם אל הרנה ואל התסלה ובי היה כלכבי להלוך לררבי
 לעשות את אשר חשכתי קרמתי להתפלל לכרי טרם זתהיל השיץ ישתכח
 והסרתי הטלית והתסילין וכין כך השלים מנין העשרה והלך כמיה שטלן
 כיץ להתפלל ובאמרו קדיש וברכו נוסף עוד א' על העשרה ולכן הלכתי
 עד חצי כ"ח¹) לצאת משם ולילך לי ועורני שם, כראות שסלן בר גריה
 כ"ץ²) כי רצוני לצאת עוד הטלית על נכיו והתסילין כראשו וכזרועו
 להכעיסני הקדים לצאת לא ידעתי אנה הלך, וגם אני יצאתי והלכתי.
 האמת כי נמלאתי חמה כראותי שסלן יוצא מביה לא לשום תכליה או לעסק
 אלא כמרר ובמעל כאשר התסאר ואמר לאנשים רבים ושלימים שלא יצא
 כי אם להכעיסני וגם כי הוראת עי'ר³) כמאה עדים רמי, ועוד ראייה לרכר
 כי יצא כטלית על נכיו וכתסילין כראשו ועל זרועו, בי ודאי לא מן
 החסידים הוא להלוך כל היום עםם כאלישע בעל כנפים⁴) וגם אפי' רגע
 אחר כרשות הרבים כסני הערלים, וסזה נמרת' אומר שכא יכא ולא יאחר
 לשוב לביה כי לא יוכל להלוך אנה ואנה בהיותו מלוכש כטלית ומוכתר
 כתסילין.

ומצאתי סמך למחשכתי כדרכה מקומות וכפרט כטור ס"י לי וגם

¹ כיח אולי צ"ל ביה (בית הכנסת).

² הוא איש אחר ואיננו שסלן כיץ הנוכר קודם.

³ ר"ל כל העיר יודעה בזה.

⁴ שבת מיט.

לנאון הרמכים ספר אהבה הלכת תפלה סרק וי וזיל אמרו לו לארם לעבור אחורי כיה בשעה שהצבור מתפללין אלא איכ וכי עד אמרו ואם יש לו תפילין כראשו מותר לו לעבור שהתפילין מוכיחים עליו שהוא רודף את המצות ואינו ממכבלי התפלה. הלא נראה מדבריו שהדולך חוץ לכה כלא תפילין יש לחשוד עליו שאין לו חסן לכא להתלל לה אמנם אמרו כשהתפילין עליו הם לו עדות וראיה שרצונו לילך לכה או לאחר ואם לא אז עוד מעמ¹). עאכז הכא לכה ועומד שם ואחיב יוצא ממנו בתפילין ומלית שבדראי רצונו לשוב וקל וחומר בדנינו זה אשר אנתנו בו שהאישי הגיל בא לכה ועמד שם עד גמר כל הזמירות וקדיש וכרכו ויצא בתפילין על ראשו וכודעו ועושה להכעים כלי היות לו שום עסק שכדראי רצונו לשוב ולכן כראיתי את כל הגיל יצאתי לדרכי כי מכבדי אכבר וכוי יקלו.

ולא היה לי לחשוש שיוצרו הצבור לפסוק תמלתן כי היה הרשות בדם לנמור תפלת כל היוצר וקדושתו וקיש ויח בלחש ובקול עד הקדושה וזה נראה לכל הגאונים והפוסקים אשר מעט מועיר אביא פה לראיה.

תחלה לאנודרהם כתשובת שאלה להרמכים וזיל התחילו בעשרה ברכת היוצר והלכו להם מקצתן משלימים ואומרים הקדושה וכי. ובשם תרומת הרשן הביא הקארו²) אם התחילו בעשרה כשחרית וכי רשאין הנשואים לנמור וכי עד אמרו, כן שמעתי שאחר גדול הורה כך שאם התחילו התפלה בעשרה רשאים לנמור סדר קדושה וקדיש שאחיב שלא בעשרה.

ואמרינן במגילה אין סודסין על שמע ואין עוברין לפני התיבה פהית מיי ואמרינן עלה בירושלמי אם התחילו אין מפסיקין³) ועלה פסק הרשב"א כתשובת שאלה סי ציה ראפילו התחילו באבות גוי אפילו קדיש קדיש עכ"ל.

והבניטין ואב בדני סיח וכיה סי קיע על דין פריסת שמע הביא הא דמגילה דאמרינן לעיל ואמר עלה וזיל: הכיון שהתקינו קדיש וכרכו לאומרם על הברכות וכי וכשכיל שיצאו מקצתן הייתי אומר שצריכין שם כל העשרה בכל הברכות ובלאו הכי לא. לכן בא להשמיענו כי לאחר אמירת קדיש וכרכו אם הלכו מקצתן נוסר הברכות ועליהם נאמר ועוזבי

¹) כלומר אם לא באותו רגע אחר שהיה קטנה.

²) א"ח סי נ"ד.

³) מגלה די ר', בירושלמי שם (דף ע"ה ע"א): דהתחילו בעשרה ויצאו להם מקצתן נוסר ועל כולם הוא אמר ועוזבי הי יכלו ע"כ. זה הביא המחבר לקמן אבל מה שפביא כאן בשם הירושלמי, אם התחילו אין מפסיקין לא מצאתי שם.

ה' יכלו ועוד זיל: ואי קשיא לך הא קדושה דמיושב יחד אומרה, לאי קשיא הוא דאינו אלא סמור בעלמא והאומרה אינו אלא ספסר וקרא ספוקיה רישעיה.

וכן בירושלמי התחילו בעשרה והלכו להם סקצתן גומר ועליהם נאמי ועוזבוני וזה הכיא ספר המצות הגרול וספר הזכרון⁽¹⁾ ורכבו יוחם ואחרים.

והמור סימן ניה כתב וזיל כל דבר שבקדושה אין איסרין אותו כפחות מעשרה ומיהו אם התחילו בעשרה ויצא אחד מהם גומר או הקדושה וכו'.

הלא נראה כרוד ניכ טן הפוסקים האלה ואחריהם רבים אשר לא הכאתי סה שינולים הצבור לגמור תסלתן ככל הגיל וכן ססק הקארו ס' ניה וזיל אמנם נראה שאם התחילו בשחרית לומר קדיש וברכו ויוצר והלכו סקצתן וכן בערבית כהני אין להתפלל שום שמונה עשרה לסני התיכה ושיאמר שיץ קדושה וקדיש אחיכ עכיל. ונראה איכ דער קדושה וקדיש יכולין לומר כלא עשרה כשיצאו. והיה כעיין המעיין המיכ כרינים הללו יראה כי כרין עשיתי יזהרתני לעצמי — כראותי כי יצא האיש ההוא למען הצמיני שם — לצאת כחשכי כי זמן רב היה לצבור להתפלל כאשר הוכחתי עד שוב האיש ההוא אשר יצא כמלית ותסילין ודעתו לשוב כאשר היה כאמת כי שב לביה בעוד היו אימרים אמת ויציב. ולא נשאר עלי ערעור וסקפוק שריד וסלימ כי אם טעם טועיר על רברי הירושלמי שקרא עז ועוזבי ה' יכלו אשר גם עז אציב התנצלותי הנכון והישר לסני כל יודעי דת ודין. זה המאמר הירושלמי וקרא עליהם ועוזבי ונוי לא על דבר כזה נאמר ולא ראי זה כראי זה כי הם אמרו על שהתחילו בעשרה והלכו להם סקצתן באופן שאין עוד סדר להשיב העשרה יחד כביה וצריכים הצבור כהניעם לקדיש ולקדושה להפסיק שמה ועליהם נאמר ועוזבי ונוי ססני שטסכבים לכוות את השם, וכיוצא כזה אמרו על המניח סית ויוצא ססני שטכזה את התורה כי לא יוכל עוד להשלים סדרם. וגם עז בין נכרא לנכרא שרי, ואנכי לכרי יצאתי והגחתי הצבור אומרים תחלת כרכת יוצר אור והיו תשעה בביה ואחר כמלית ותסילין באופן שטכרכת יוצר אור עד קדושת י"ח טוכרח היה לחזור כאשר הוכחתי וכאשר עשה.

איכ נקי אנכי מה ומישראל ואין לי עין אשר חמא. וראוי למעלתכם לדיני לאשמה ופשע מי כיסם כיסם שטלון כשמיכה⁽²⁾ מי העלהו שמים

⁽¹⁾ ס' הזכרון חבר הד' ישמעאל הכהן טניני וכולל כל הדינים הגדולים בזמן הזה כסדר התלמוד, גרסם סירארה שיה (אוצר דפסרים אות ו' 128).

⁽²⁾ עשה שופטים ד' י"ח ותכסהו בשמיכה ועפי דברי חכמינו זיל ויקרא רבה כ"ג, וזיל אמר ר"ל וכו' וסדרו שמיכה שמי כה שמי סעיר

להשתרר עלי גם השתרר ולהתכרך בלכבו וכסיו במקדלות קהל ועדה כי עד אשר יקרא ס'ת לא יעלני לכיסה ולא יגמור עמדי מנין העשרה, ואת אשר נתן לי אלקים במתנה ומקובלני מאכותי להיות טורע אהרן קדושי ה' וכתר כהונה על ראשי, וכל הרוצה ליטול את השם יבוא ויטול את כהונתי? והאם הוא לקח את השם להוכיח את הרבים ולסחות כיד כל עושי רע ולהיות ממצדיקי הרבים? כאמת עליו יאמרו המושלים אם יאמר מ'ל קיסם וכי') כי אם נטול ידיו ישולם לו אמילו אנכמ שעליו אינו שלו, אך לא זה דרכי ולא כראי אני להיכיח רק לקיים מה שני הוכח תוכיח וני לא דרך הוכחה הוא זה הריזם כמותו לנדות בדרך (נמלא?) ולפסול את הכהונה. ולא תצא כזאת מלפני מעלתכם אפי' אם יראה בעיני כ'ת להוציאני חייב מלפניכם אם עונש או תשובה חייבתי עז הודיעני ע"פ כתב לי ולא לו, וכל הישר בעיני מעלי והרין אעשה, אך חשבתי כי כהגיע מעלי דיני זה בככרה המיב אצא זכאי מבית דינכם ונקיתי משע רב יהו לרצון אמרי פי וני.

סב.

כתבי להוסה כער מהריש קורקיס³) יצו מצד הנאונים ססה.

הבי נכר שלום. הולך צעקות ודובר מישרים אתה מרכבות קרש לזנינו מ'טינו אשרת ועל פי מ'סמיה ודיניה שואל כענין האלוף הגעלה נושא אלומות תלוותיו על כבודך כאמרו כי באת כנחלתו חלקת בית וחוקה יש לו שם אשר הגישה לחלקו כחלוקתו עם אחיו כאשר הראה לנו סתוך שמר ופסק נעשה ביניהם אחים שם רוטא ו' י' וניא תק' צ' ל' מנינם, ע"י ש' אסקא סאציאו סוסר מע' הויק אריאו⁴). ואתה יורת לתוכה שלא כרשותי והחזקת כה ותאמר לא ידעתי את [כעל?] הבית הזה וכאלו אין לו חלק ונחלה בבית אביו להיות כי אין האיש בביתו עליה שלא ננע בה אותו דרשע עכ"ל ור"ל כאן שמי מעיד שאני נקי וכס' שסלקן רשע.

(¹) ב"ב ס"ו.

(²) ריה כ"ה. (ראה רור רור ודורשיו ח"ב צר 77).

(³) רבי שלמה בר יצחק קורקוס. הנוצרי בארסאלאצצי (III 821) סביא ראיות ששלמה קורקוס ובנו המירו רתב בשנת שלצ ורא בערלינו השיב על זה (ספר היובל לדרב הילרעסדייטער 162) כי שלמה קורקוס עסק בצרכי צבור עוד בשנה הבאה לאחריה, אמנם מן האגרת אשר לפנינו מוכח כי היה עוד יהודי כ"ה שנים אחרי וסן הגיל ואין להאמין כלל לרברי בארסאלאצצי. על המשפחה קורקוס ראה הזכיר XI, 71; Corriere Isr. 1876, 82; לתת: אבנים 14; ובערלינר ווינער בהגריה על תולדות הודורים ברוס.

(⁴) Signore Asco Mazio Notario di Vicario

יושב כארץ מרחוק, ואנחנו כאשר שמענו דבריו כן ראינו כי מעשה אשר
 לא יעשה מכל אשר בשם ישראל יכונה הוא זה, ולא ראוי למעלת תהלת
 יקך אשר גם אם לא ידענוך פנים בפנים כחוקת כשר אתה, כי יש ויש
 עיז כמה תקנות וגזרות חכמינו ראשונים ואחרונים ובכל עיר ועיר מדינה
 ומדינה יש הסכמות קהלות וחרמות ונדויים לרוב על הדבר הזה, כי לא כל
 דאלים נכר, והארץ נתן ה' לכני אדם איש איש כפי נכולו ולא יעבור זר
 כתוכו, ועיכ אחרי רוב הבקשות אשר כיקש ממנו פ' לכתוב לכבודך דברים
 קשים ולגזור אומר נגדך, רצינו להקדים לזה דברינו אלה לישון רכה
 תשבר גרם המעשה אשר עשית. והגנו כאוהבי האמת והשלום מזכירים
 וטוהרים לך לעשות המוטל עליך בדיון ולצאת מהמקומות והחוקה הגיל
 תוך זמן ה' ימים מיום כא כתבנו זה אליך. ואם דין ודברים יש לך נגד
 פ' כא תבא או שלח ניד תשלח אל המקום אשר הוא עומד בו ראית
 דין ואת¹ ריין ומכתיחים אנחנו אותך כי בזמן מעת לעת אחרי כואך
 סה לשלום נעשה שהאלוף פ' יעמוד עמך לדיון ולא יענה את הדיון והאמת
 יעשה דרכו. את זה ראינו להזהיר ולבקש מאת כבודך השב נא ירך אל
 היקך וזכור כי זאת חקת התורה. כי אם את הדבר הזה לא תעשה בזמן
 הגיל לא נוכל לעזוב מלעשות הראוי ומתיחס בעסק זה ער אשר תשיב
 הכית והחוקה הגיל לבעלים בדיון כל התקנות וגזרות הגיל אך אמנם אמת
 ואמונה כל זאת קיים ברעתנו כי לא תמאן ולא תסרז כי תבא חכמה
 כלבכך לעשות הישר והמוכ כי טוב אתה וטוב[ה] תבואך מאת ה' מן
 השמים כמוכה ברכה וחיים.

ויניציאה פ' והייתם נקיים ותי² השנים

סג.

השיבותי לפ' ששלח אלי שאלה לראובן היה נ' בנים
 וכו' שאשיב לו בלי שום כתב או אנרת³.

דעת מיושבת שלום. — סה ויניציאה הקטח שוה כ"ח לימ' הסמאר, [סדרה
 או stajō] היין יי לימ' ר' סיקיי. הכית עלי בשכיר מד
 דוקא לשנה. ספר לבוש מלכות⁴ עולה ה' דוקא בלתי קשורה.

¹ ציל ראית דין ואית דיון כמו שנמצא בצד 9, ע"פ הסמאר לית דין
 לית דיון (ויקרא רבה ריש כ"ח ושוח"ט ס"ו ו'), ביוסא ע"ב ע"א איתא לא
 דינא ולא דיינא.

² פ' מטות (במדבר ל"ב כ"ב) וסימא דקרא: והיתה דארין הזאת לכב
 לאחזה לפני ה'.

³ השואל בקש את הספק בחנם ע"כ נתן לו תשובה הבאה וכונתו אם
 אין קטח אין תורה.

⁴ הוא הספר הידוע הנקרא בקצור לבוש כולל כל דיני השלחן ערוך

סאי איכסת לי אם ראובן היו לו שלשה בנים או שלשים
רוכבים כל אחד על עיר בן אתונו. ושלום. ויניציאה יומא דקדים
לנשיב ביה מבוח והבן השמיד.
מלא יגון ואנחה נעצב וצ . . . .

סר.

כתב להד אברהם לוסכ[ר]ווי¹) המכונה חכיב בשם קרובו כמ-
שמיאל רוכיני²) יצו.

חכיב ארם שנכרא בצלם אלהים יתגו ויכרכו.

מעשה אצבעותך אשר כוננת ירח וכוכבים חביבים וערכים חשובים
סאר לחרם נשבר כמוני היום, ועל השנות יהלום ספיר ספורי אדוני פעמים
באהבה כח יכוון לי רעיוני והגיוני לפנים לפני לננאי³) אם לא
אקח מער פנאי להשיב ארמים אמת לשולח דברו וירפאני מכל מהלה
אשר שמת עצות נפשי כאיל תערנ לרעת את שלום הסתר פני כבי
עם כי עת בא דברו והלא מצער הוא יגון בלכבי יומם ורחי ונשמת אשר
עליך יתרסק. לא יכל להתאסק ורכי אשר שמת בפי שיר חרש מענה
אל, סכותי אחורנית כי בשלום אשקמה במכוני, ולמוס צערא עלי הדרא
דכולא רוחקא⁴) והאף אמנם אלר תוחלת ממשכה כי ישיב אלהים לשוב
לי כי מי הוא נקי אכר, ואיפה צריק נעוב, ואשיבה ירי להגיד כי ישר
מצבי תיל ככה יהיה לאיש אשר חצתי ביקרו אתה הוא מלכי וקציני
וכבר הורעתי לאדוני מסי האשה אשר הוכיח לו נרא נדוניי⁵)
(אוצר הספרים אות ל' 57) ור"ל הכפר בעצמו אשר יורה מסנו סחירו ה'
דוקא'.

¹) נוכר ברשימת תלסיריו במ" קפ"ב. בספר סרבר יהודה סיא ע"א
נמצא דרוש לנשואין אשר דרש המחבר, בבית של תית כמנהג המפרדים יצו
שבת סמוך לנשואי יירי הנעלה ונכון כדחיי אברהם לוסכרו, בדיואן 66 יש
שיר אשר שר. ביום חתונת המשכיל כסדר אברהם לוסכרו יצו עם ונהו
הנכבדת מרת דיאנה נמיאס וכו" ונס מצבת קבורתו נמצא שם 373 (ל"א 31),
נפטר כ"ט תמו שפ"ו.

²) רוכיני, צל רוכיני כמו שנמצא ני פעמים בדיואן. סי' 60: לבקשת
כטר שמואל רוכיני יצו לכתוב על סנורת הסאור. סי' 188: על שם שמיאל
לבקשת כטר שמואל רוכיני. סי' 204: אל שמואל רוכיני אשר רצה לאמר לי
כי הוא חבר השיר הלוה אשר עשאו רבו רש"ס. רש"ס הוא בודאי ר' שלמה
ספורנו.

³) עפי לפני לפני לפני.

⁴) ע"ס ברכות י' ע"ב אנרא דכלה דוחקא.

⁵) כלומר המל הוכיח לו נדונייה גדולה אבל לא מצא כלום.

הגעלת ליה מבי אמה שלש מאות דוקט' אכן נכוכה תוחלתו כי אצרו לו היות חמותו בעלת בית והרן ונחלה וכלכתו שם לא מצא אוהלים כאשר הזה אוטרים, כי לא העדיף המרכה והמטעים לא החסיר את פניך יבקש אם ימצא שמה לו ריוח בין הרבקים האלה ביניע כפיו כי יאכל בשר לעבודה וידעיני כי בא יבא לא יאחר ולו יהיה לצדקה, ועם אברהם טובי העביר כל טובי בהוצאה רבה יותר ממאה דוקט' ולא נכה מטנו כלום¹ . . . .

בשמחה רבה המליכו מה לרוכס את השר מארין גרימאני בחרות כל העם מקצה. כי רצוי הוא לרוב אחיו ודורש טוב לישראל. אלקים ימה לבו לטובה².

אחשוב כי כבר נלוי וידוע כי הודי כמ' פי יצז נוסע ללכת קיסמאי דעו איפה איך תשאר הזקנה, אם יהיה אלקים עמו ויעל נא זכרוננו לפני כבו לגלות כמו כן את אזוני אם חרש לכס איזה ראש חרשים³ לבקרים אצמוד גם אני זמר⁴ בקר בהיכלך. ובין כך שלומים וכן רבים מתגלגלים וכאים לכל כיתך נאווה קורש מצד קרובינו וישמחו כך אוהבי שמך כרצון נפש ארוני הגדיכה והקורא בשלום כפעם בפעם.

סד.

אל מוהריר שלמה ספורנו ילאסמ⁵.

אדם רועה בדרך השכל שלום! כרנע נראה לי כבית הנער הלו בא אל מקום משכן כבו וכנסיו פרושות ימה יחיש כסעהז, לא איכל להאריך ולהתנצל על אשר נטמיתי כעצל בין חמה לצל⁶, ימים רבים מלשלוח כתבי להשתחוות כמותם כעושיהם אל רום מעלי הפארתיך, וכעת אשמיעני כזאת כי עצלה לא הסילה תרדמה כזה רק כי רבו המטרידים אשר מנעוני מבא בתמים⁷ לעשות חייובי קצתם אנלה לו בעת אהרת — כאשר יסזיק הזכך — ועתה ארוני הנעלה ממני, אין מה להניד לו בדרך

¹ כנראה הפסיד שמואל רוביו מאה דוקאטי אשר רצה להגבות עי אברהם לומרנו.

² Marin Grimani נכחר לדוכס לשמחת כל העם ודיגיציאני בשנת שנה 26. April 1595 (Romanin, Storia VI, 421) וימלך עשרה שנים.

³ כלומר אם חרש ראש אהר איזה חרוש.

⁴ זמר בקר (עיס צמר בקר) הוא שיר.

⁵ ילאסמ, ציל לאסטי (שם מקום Asti). ראה סי' ל"ג. 1.

⁶ עיס תיב (וריי שבועות סיא) סובא ברשי ויקרא יי' ז' על הפסיק

ומראה הננע עסק וגו' וטמא אתו ודל כל טראה לבן עטוק הוא כמראה המה עסוקה מן הצל ע"כ (עי' בירושלמי שם דף ל"ב ע"ד).

⁷ עיס הכתוב שמואל אי' כ"ה ל"ג סבא כרכיב.

קצרה כי אם אשר נסעתי מכית הפאנרוטו¹) ודר כנישו זה כישנה ימים
 ואסת כי עריין הבנים בניו לומדים אצלי, והשאר עלם כמרגו נורג בעדי
 ללמוד עם ללמד שלא ברצוני יגע ולא מוצא ועל הכל אכרך ה: ומהגונע
 למע' דע ארונירם כי מה נמצא לעיע הדוכס ס' ועמו הנשיא ס'
 והוא ארח לחברה עם הקצין ס' ויוב אהסול יצא מתחת יד שניהם
 טופס כתב ששלח אל סכ'ת הגאון סרווינצל²) סקאסאלי על עסק
 נדוי רוסא א' אשר כו בדבר אחד הגאונים ידבר אל תלמיד שלא הגיע להוראה
 ומורה וככונה מכוונת רבים יחכמו לפרסם פתשנן הכתב קורא ופושט לפרסם נשא
 מתנשא על שאינו ראש (לדעתם) וזה למען יאמר כל הבא ועמר על נרון
 זה, אנלאי מילתא לספרע דכאידמה להון למענד עוכרא אשר עשו סיג
 לתורה וכי וגו ודיל אני עכרך - אשר הייתי לדעתי כראש הקורא אותם
 ונצטרף לי עמי הרכים כיוצא בנוכרים טמקום גבוה וכי - קנאתי לכית
 קנאה גדולה ולא יכלתי להשיב אכרים אסת לאומרם כי אין משיבים על
 היריריש, להיריריש³), ולא ידעתי כמה אכבר לרצוני סכנו כי אם
 לכתוב למעכ'ת ולחלות סגיו לסהר לשלה לי טעשה שהיה אך היה
 ותשובת מעלתך אל הגאון הגיל אם ככה יראה גם כעניי חכמתו, כי
 לדעתי וראי לא נאלמת דומיה החשית לתת מענה על כבודך, וזה למען
 זה לעומת זה יראה וימצא אל העם המתאויס לדעת ולדבר סקרינס כחפלה
 ולחכימא כרמיוא לספעול ולהחריש ולרון כתבי זה בשריפה או כננייה
 על כל סרה שלא תכא אל הרכור⁴) ולי מה יהיה למן עם זה לדעת גכ
 שלוטו. ולנחיצת המוכיל אקצין כנטיעות הרכרים ואשק ידיו לשלום . . .
 ויניציאה כיד יוניוי⁵) השנ'ו מצעירי עכריו . . .

¹) הפאנרוטו שם מ'מחה. בריואן נוכרו שלשה אנשים בשם זה דב
 הבהור טשה בי'ע כהן (242). הוקן כסדי אלכסנדר כהן (סת ה' ניסן שס"ב
 345), אליקים (374). בבית האחרון דר כשנת שפ'ד ושם היה לו בית ספר
 (חיי יהודה בס'ע 155, Corr. II).

²) הגאון פרוונצאל הוא הרב אברהם בן דוד פרוונצאל סקאסאלי
 (תי' 41; סח'א 51. ראה סיי ע"ו, ע"ח, ק"ח). שלמה ספורנו היה לו עסק
 מה עם רומא אהר שדר בעיניו באסטי ונדרגו אכל הגאון פרוונצאל רב אה
 ריב הרופא ושלח כתב להרב ספורנו וכו דבר. אחר הגאונים סתלמיד שלא
 הגיע להוראה וכוון בזה אל הרב הגיל זה הוא הכתב אשר יצא מתחת יד שני
 הקצינים הם הנשיא והקצין הנוכרים אשר באו עם הדוכס הגיל לויניציאה
 וריא'ס היה סן הראשונים אשר קראו הכתב הגיל. ראה סיי ע"ו, ע"ח.

³) עפ"י הסאמר אין משיבין על הדרוש (בהקדמה לסורה: נוכים) רש
 הוא הרב ספורנו וראש הוא הנשיא הגיל.

⁴) ע"פ סאמרס דל על כל צרה שלא תבא על הצבור (כשנה תעניה
 ג' ט'; ספרי בכדבר פוסקא ע"ו; פסחים ק"ו ע"א).

⁵) יהודי איטאליא השתמשו לפעמים בפרט נוצרי כאשר נבאר בח"א.

סו.

אל הגעלה כחיר חיים סנייט⁽¹⁾ לאסמי בשם הגאון מהרריק⁽²⁾ בעסק הגיל. איש חסדות שלום. כתר שם טוב עולה על נבי מרומי מדותיו החשובות ותהלתו עומדת לנס עמים, לפנים כישראל לא הוי מלתא מסירתא אלא גלויה ומסודרסת ותקח אזני שמץ מנהו ונוסף על השמועה אמרו לי בקולטוסו דבריו כי נעמו המה יגידו יאמרו כי זך וישר פעלו ולכנו יבין לא ימה מני אורח רורפי צדק סכקשי משפס לא ימנו אשוריו שואל ללמוד על פנת לעשות ועתה אדוני להשיבו אמרים אמת לכבודך ולכל מצפה לתשובתי עיד הרופא הגעלה רמיר⁽³⁾ יצו אענה ואומר מנלת סדרים כי האלוף ספורנו יצו עשיתיה לו מנלת סתרים עד הנה לא חפצתי לקחתה ולשים עיני עליה כי לעת כזאת לא אחסוך באמות האמת לא ארד לעומקה של הלכה לנמות קו על סרת הרין מתוחה אקושטא דמילתא הרין עם כי אם לרחק אם לקרב הרופא הגיל ואם מה שנעשה עשוי, כי מה יתן ומה יוסף כי יבא דברי איך שיהיה כי אם לשמח לכ נוצח נצחון הכל ודאנה. כל איש אשר נשא לשוא נפשו ולא יתפש עקמימות שכלך רק אחרי כי רוח נמוכה ונפש שפלה הגמצאת ככס תלמידיו של אכרהם אכינו הביאו אתכם עד הלום להמיל כחיקי מה יהיה משפט הדבר ומעשהו ואמרתו האמרתם היום עליכם הלא כה דברי כאש המחלוקת הוה יקח נא מים רבים וכלו לכמותו והשליכו עליו ולא יבער עור. ככקשה מכס כקשו צדק בקשו ענוה ושלומות כחול ירכון בלב שלם ונפש חסצה איש אל רעהו והראשונות לא תזכרנה, הקדימו בשלום כל אדם כי אוהב שיגע איהב פצה יסעם⁽⁴⁾ כחיק חכמים לא ינוח, וכל אחר ואחר יחשוב בעצמו כאלו הוא יצא מכית דינו זכאי או חייב ורק שלום ואמת יהיה ועיז את סניך אדוני אנקש כסרט ואצער כתסלה כלשון רכה תשכר גרם המריכה הגירס רעה לעולם ומכית יבאו ויעשו כן יתר בני הקהל יצו גם האלוף ספורנו הגיל איש שלומי איהב במחתי כו לא ישם לאל מלתי והיו נכונים לאהכח ולחכה, כי ישראל ניי אחר והאמת והשלום אהבו. קותה נפשי לה ובענותנותיה דטר קא סמיכנא שישמע לקול חסץ ביקרו. גם אנכי אשיטנו בראש אוהבי כל הימים אענדו עמרות לי, זאת עשו וחיו אורך ימים ואתה אדוני לעולם תשב כתיבה כהשקט ושלום.

(1) לא נודע לי סמקוס אחר. בוראי צ'ל סויטו (Poggetto) שם משפחה ספוארה בעת דהיא באסמי ושלישה מהם נרשמים בסודא 50 אבל לא הם ולא אבותיהם נקראו בשם חיים.

(2) ראה סי' ס'.

(3) אולי ציל רימיני (Rimini).

(4) יפעם, ציל ובכעס ע"ש הכתוב קהלת ב' ט' וכעס כחיק כסילים ינוח:

סז.

ליוסף לוי¹) יצו לטונטאניי אברהם לוצאטי²). את שאהבה נמשי שלום.

שמחתי באומרים לי ויחד כל בני מדרשנו כי רצה המקום לזכות כבודך להגיע לעבודתו בר מצוה וכי בטקהלות עם ברכת אלהים ומלך עולם בוסן תורה לחוד ווסן תפלה לחוד. יישר כוחך ששכרת³) טוטות יצר הרע ופרקת עולו מעל צוארך כן גם אל יעורך לנצח לטוב כל הימים. קול צהלה ורנה היה גם בביתי שכוע זאת כי ילד יולד לנו אח רביעי אלי היתה מילתו יום או בתמוז ונשמחה בו. קבל ברחמים וברצון טווחתי אלה המטים עקלקלותם לאות על אהבתנו והיי רן אותם לכף זכות. שלה ידך ואחוז בכנף הקלטום ותוב יושר דכרי אמת גם לנו. והיה זה שלום לך. רעך אשר כנסשך איים [?].

סה.

כתב ליוסף לוי טונטאניי מאת דוד כהן⁴).
 ברע כאח לי שלום. מאז נסעת מאתנו בי נכסוף נכספת לבית אניך רחקת מעל גבולנו, אכן הרחק לא הרחקנו זכרון אהבתך אשר לא תסור מאתנו כל הימים כאהבת קרוב לאח רחוק, וכדין כך, כי אנשים אחים אנחנו יען כי התלמידים קרויים בנים, ואיך הלומדים מרב אחד נעשו אחים זה לזה והיו לאחריים, בכך תכושר מאתנו על האמת ועל השלום אשר עמנו תל וכן תשמיענו את קולך לשמח לכבנו, הן אנכי יצאתי ראשונה לכתוב לך הסעם. אחר מלא שכוע זאת יקרב אחד ממנו וכן יהיה תמיד עד אשר לא יהיו סניך ריקם מלקבל מאתנו אלומות שלומות, גם אתה תנסול עלינו חסד לכתוב לנו על הכלל והפרט כי כלנו מצפים לשלומיך עם כל אוהבי שמך וכראשם הנעלה אניך יצו.
 ויניציאה ס' שמוע בן זכור⁵) השני.

¹) ראה כ"ו 1.

²) ריואן 221: שמח תשמח רחתן אברהם בן המטואר כס' סאיר לוצאטו ודבלה סרת בילה (יפה) בת הגכבר כס' יקותיאל ראטולו (שס"ו יסי דנים תצוה) שם 124: שטואל בן העלה יקותיאל ראטולו עם חנה בת הגשכב כס' סאיר לוצאטו (איר [ש]ע"ב). ויש עוד אברהם לוצאטו אחר אשר היה רב במארווה ונסטר שמי (תניי 36; סח"א 35). על משפחת לוצאטו: בכלל ראה שריל אוטאביאגראסיא סתורם אשכנזית Busch's Kalender und lahrbuch 1847/48, Wien.

³) שבת סז.

⁴) אחר מתלמידי המחבר ולא נורע מסקום אחר.

⁵) ס' שלה (בסדר י"ד ר').

ס.ט.

לרנני קיק סראנה לכקשת הציואנה¹) מצד הנאוניס טסה.

ארכו הימים אשר נמצא שם בקהלכם הקרוש מתגורר ומתנסל כים נפתלי המכונה הירץ על עסקי אחיו הגממר שם כמיר יעקב זיל וכסי הנשמע מסי כתביו אל אחיו כמיר שלמה יצז אשר פה אתנו עומד לא עלה כידו בזמן חמשה חדשים אשר שקר על רלתותיכם יום יום, לרבר על און שומעת כי דינא דמתא מענותיו ודכריו ולגזור עליו אם לחוכה אם לזכות, עד כי אחיו הגיל הסיל תחנתו לפנינו להליץ בערו אל יקר תמורת גדולתכם למר קץ ישועתו. וישיבתו שם אין ישיבה אלא לשון עכבה, עיב שומרי משפט ועושי אמונה אתם ידעתם את נפש הניר הניר חוץ לכיהו וארין מולדתו ימים רבים רחוק מאשחו וכניו כי מרה הוא סמעט העסק ומרכה ההוצאה ואורח אשר לא נמה ללון רק על הרין והאמת כא כי חסר הוא להשלים כוונתו ולמרר לשלחו מן הארץ — נא בלשון בקשה ייטיב כעניי מעלתכם להקשיב אליו יסתח שפתי: ופיו יניר לכם מה יבקש, ואתם עם רואים את הגשמע²) אכירי לכ אמת ומשפט שלום שפטו רק הרחק לא תרחיקו ללכת אתו בהארכת זמן כחסרכם כפחתי כי תחישו מפלג לו מרוח סועה מסער, ולכן יהיו דכריו מעטים, והי ינדיל כבורכם ויארירו למעלה ירום ונשא ונכה עם החיים והשלום.

ע.

ססק שצריך לנרש את האשה ששהתה עמו י שנה ולא ילדה.

לעיני כל ישראל ואיש עברי גלוי וירוע ונמשו יודעת מאד החייוכ המוטל עלינו כמצות ה' כרה לכל יהיה האדם יושב ובטל מסו ואשר צותה

¹) הציואנה, גל שכן קרא אשת יעקב הגממר כפראנ על שם משפחתו ציואנה (Cesena), כיוצא בו הוא שם הדניצה היא אשת אליעזר חיים דניצה (כ' קלי, 1). כדיומן 88, 89 (ליא 65 66) נמצאו הטורים שכתב ריאם על מעבת קבורת מרדכי ציואנה ואשחו מרת מלכה וכראש השורות יש שני שמות הללו הירין שלמר, לפי השערת החכם בערלינו האקראשטיך הוא שם הכותב, אמנם באגרתנו נזכרים נפתלי המכונה הירץ ואחיו שלמה, לסו אין ספק כלל ברבר ששני שמות הניל הם שמות שני האחייב הללו אשר הציבו המצבות לכבוד אכיהם ואמם שנים רבות אחרי מותם והכותב היה ריאם, אנכ אורחא לסרנו ששם משפחתם של שני האחים היה ציואנה. והציונה הניל היא אלמנת יעקב ציואנה אשר נפטר כפראנ.

²) סכלתא ססכתא רבחדש יתרו ריש פיש ריע אומר רואין הגשמע ושומעין הגראה (עיין ברש"י שמות כ' כ"ז). — ואתם עם עשה"כ איוב י"ב ב' כי אתם עם ועמכם תמות חכמה. וסיא דקרא קדרש.

תורתנו ואתם פרו ורכו לקיים [לקיים] המין האנושי, וזה לא בלבד לישיב כרד בלי אשה עור נגדו רבו הכתוב בהווה כי גם למי שנשא אשה ולא זכה לבנים הוורנו רבותינו זל והמה בכתובים נסמכו, למשמש במעשיו מאד ולהשתרל בכל אומן האפשר להעמיד תולדות או לסחות מצדו יעשה את שלו וה' המוכ בעיניו יעשה. כמו שדרשו ע"פ כבוקר זרע זרעך ונוי¹) ופסוקים אחרים ובסרמ לאיש אשר עבר עליו סך שנים כפי מה שסדרו המה ולא עלה בידו להוליד בזיווג ההוא שות שותו עליו לשלח את האשה היא לנמשה כנמ שכוקין ולתת לה כתובתה כי היכי רלא להוי זרע ולא חצרה²) ודבר זה כדור ממה ששינינו במס' יבמות סוף פ' הבא על יבמתו לא יבטל אדם ממז אאיכ יש לו בנים וכי נשא אשה וישה עמה עשר שנים ולא ילדה אינו רשאי ליבטל ויוצא ויתן כתובתה שגא לא זכה ליבנות ממנה וכי³) והביאה המור איה מ' קניב כלשונה מסש וכי עיש⁴) ולא עור אלא ששם כנמרא בקשו למור את הקץ ולומר שאף קורם " שנים הרבה מצוה לגרשה ראמר רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת לא שנו אלא כדורות הראשונים ששנותיהן ארוכות אבל כדורות האחרונים ששנותיהם מועטות שנים שנים ומחצה נגר שלשה עבורין וכי⁵) ואע"ז דאדחיא ליה הא דרב יהודה מראמר רבא בימי דרבי אמעוט שנים וכי ירדנו לסוף כונתם שדבר מצוה הוא ואין לומר דבעשרה שנים ליכא מאן דפליג איכא מד חסיר וליכא מיד יתיר ואמרין שגא לא זכה ליבנות ממנה דהיכא רליכא לתלות כחולי או דמה לו, ישיבת חוץ לארץ לא הויא מניעה לתלות שכן הביא המור שם: כתב איא הרא"ש זל שכחוצה לארץ אין כופין אותו להוציא אחר " שנים רתלינן בעונש דירתו כחל ולא מסתבר להורות כן שיבטל אדם מסז כסכרא רעועה רחוינן רוכא שפרים ורכים כחיל וכי. והאי דקאמרין יוצא פליגי בה רכוותא היכי משמע אם כופין אותו כ"ד להוציא או לא, דהריף כתב סוף פ' הגז' היכא רשהה עמה " שנים ולא ילדה ולא קא בעי לאסוקה ולמיסכ אחרייתא מסקינן לה בעל כרחיה אפי' כשומין ואפי' אמרה דאינדא בהדיה וכי ובפרשיי על הסי' לה תיך " שנים וכי כשכאים לכוסו להוציא הוא אומר הסי' לה תוך עשר ועדיין אינו זמנו להוציא דמשמע מדכריו שכופין אותו כעל כרחו אף אם תואנה היא מכקש ואינו רוצה להוציא. אבל ר"ח זל כתב דאין כופין אלא אומרים לו כבר הייכוך חכמים ואם לא תוציא מותר לקרותך עכריינא וכן הביא המור

¹ יבמות ס"ב ע"ב וע"י רש"י קדלת י"א ו'.

² מועד קטן ט' ע"ב תורע ולא תחצר תוליד בנים ולא יסותו.

³ משנה יבמות ס"א ע"ב וס"ד ע"א.

⁴ לא היה לדם תלמוד ע"כ מכיאו מן דמור.

⁵ שם ס"ד ע"ב שתי שנים ומחצה.

וכתב בשם אביו כיון ראינא מלונתא ראוי להחמיר. והקארו דל כפסקין
 כתב שתי הדעות. לכל הפנים מכלם נראה דלא מבעיא שצריך שהח' יתן
 אל לבו כיון דשרה כגיל לנרש ולהוציא, אלא שנם ביד כוסין או לסחות
 מדברים לו דברי כבושין עד שיאמר רוצה אני. ולכן אל יאמר אומר דהא
 חזינן כמה דשרה עם נשותיהן יותר מעשרה שנים ואין ביד כוסין אותן
 להוציא ויבא מה שאמר המדכי סוף ס' הגיל דאפשר דהלכה כרב דלא
 סליגי אלא באי ואהיה בריתא סמכינן כומן הזה בחזין לארץ ואנו שוהין
 טצי מי שנים ואין כוסין להוציא דאף הוא כתב שם דנראה פירוש זקנו
 דכתב דין הוא וכי אלא שאין נוורין נורה שאין רוב הצבור יכולין לעמוד
 בה וכי ואולי אפשר דלאו אהיה סמכינן כמו שאמר הוא אלא אמאי
 דכתב הראש זל דאין כוסין כי היכי דלא להי נמ מעושה. ומיהו כלם
 לא נחלקו אלא באם כוסין אבל אין הכי נמי דעל ביד שבכל מדינה מוטל
 אם לא לכמות לסחות לדבר לו כדכתב ריח זל כדלעיל ומי יאמר שאין
 עושין כיו נם היום מרגן ורנגן דככל עיר ועיר. ואצ"ל שהבעל עצמו צריך
 להקדים ולעשותו. ואולם אמרו יוציא ויתן כתובה שכל זמן שאין אנו
 מכירים חסרון נלוי בעצמה או סימני עקרות אינו דין שתפסיד מכתובתה
 כלום ולא אמרינן מולה גרם וכשלה הסער הגדול הזה כמיש הרין זל בהריא
 שם ואע"פ וכי הא סרקה כנמרא דכיון דאיהי לא מענשא ומסתמא כדירה
 תלינן שנענש וכי ופשיטא דכתובה הוא מנה ומאתים דכל מה שהביאה
 מבית אביה שלה הוא לעולם עכ"ל. וכן כתב המדכי שם ואסילו באי
 חייב ליתן כתובה וגם תנאי כתובה וכי וכל זה שריר וקיים והרין דין אמת
 ופשיטא משנה שלימה שנינו וכריא עדיף כביתא וקימו וקבלו כל הפוסקים
 והאריכות בו אך למותר, וכעת השמיענו כזאת קצורנו זה כי מי האיש
 אשר שהה עם אשתו עשר שנים ולא ילדה לו מצוה עליו לנרשה ולשלחה
 מאתו ולחסרון יוכל להמנות לאשר לא יעשה כן ביד כוסין או מזהירין או
 מוכירין לו דבר זה. ואך שיתן לה נדונייתה וכתובתה משלם וכל תנאי
 כתובה כי אל אלהים הוא יודע תעלומות חכמה ואם אין זונן עולה יפה
 האלהים יבקש את נסרד ויתן טנוח לזה וזה וכני ישראל יסרו וידבו ויעצמו
 לעבודתו וליראתו.

ע.א.

ספק שלא יקח אדם שתי נשים¹.

לענין לקיחת אדם ב' נשים אין ספק כי גם שנהיה הרבר בימי
 אבותנו ומימי קדם אשר לא היה העולם מלא עדין על כל גדותיו, או

¹ ספק זה נמצא גם בזקני יהודה כפי לפי רשימת תוכן הספר הגל אשר
 נתן ליבאוויטש 111. תקנת רבינו גרשום נתפשטה באיטאליא מ"ז אירע לסעטיס

מפני מחשבות ה' כי עמקו מאד, גם שהתירה תורה מה, אשה לאיש ולא שתי נשים לאיש אחר⁽¹⁾ ואולי לא רכרה אלא כנגד יצר הרע. ועתים מעתים שונים ונאמר על דרך מה שכתב הקארו זל בשם ספר האגודה שאין נכון לעשות כן איבעית אימא סברא ואיבעית אימא קרא. ואימא נמרא. סברא שהרי לכל נכרא יש בן זוג ושורת השכל מחייב להיות סותר אדם מן הבהמה לקחת לו עשרה כנגדו, לכך אחת היא יונתו תמנו ומעוף השמים יחכמו היא היונה ממש. והן כל הגשים אשר לא כרעו לבעל ומועמות הגה הציתניות רחיים בצוארו של אדם כיש כי תרכינה וכי תפוצנה וכדורות האלו שקשים מזונותיו של אדם: קרא. דכתיב זכר ונקבה כראם ולא זכר ונקבות. דלאו שמם אדם בשלימות. וכן כתיב אם תענה את בנותי ואם תקח נשים על בנותי. והתורה צווחת ואומרת ברוח קדשה כי תהיין לאיש שתי נשים או האחת אדוכה ואחת שנואה צרות זו לזו וכן המצר מי יקרא יה ולא תהיין הן ובעליהן בצער, וכתיב אשתך כגסן סריה וגו': נמרא. דסוף סרק הבא על יבמתו אמר רבא נושא אדם כמה נשים הוא דאפשר ליה למיקם במסוקייה⁽²⁾, ודכרי אמת ועצה טובה קמל אמנם כדורותנו האלה מי הוא ואיזה עשיר שבשיראל יוכל למלאות את ידו לאמר דאפשר ליה למיקם במסוקם מאחר שאין לנו עוד שדות וכרםם וידל ישראל ועושר היהודי אש של קש במרם יכער יכבה. היום ראש ומחר רש ומעשיהם ככל יום ואיך יקח כמה נשים וירכבו בניו למו חרבן סמונו ומאין יוציא מסוקן המן הגורן או מן היקב אלא ודאי כעת יאמר ליעקב ולישראל רלית בר נש מצי למיטר אפשר לי למיקם במסוק תרי נשי ולכן יעתר אל אלהים וירצהו לזון ולכלכל עצמו עם האחת אשר דזכיה ר' לו ואיכ נפקא לן רכותא מהבא דאפילו שהתה אשתו עמו עשרה שנים ולא ילדה אין לו לישא אחרת עליה אלא יוציא ויתן כתובה, וכן כתב דריכיש בתשובה ס"י צ"א, וכתב שם עור שמנע במני קהל לאדם שהיתה לו אשה שלא ילדה לו בכמה שנים שלא ישא אחרת עד שנתחייב בכח נדוי לגרש אשתו הראשונה להתאמר עמה מכתובתה והכי משמע שהיא דעת הריף ז"ל מטה שכתב סוף ס' הבא על יבמתו והיא דשהתה עמו י' שנים ולא קא בעי לאסוקה ולמיטב אחריתי מסקינן לה מיניה וכי ואי הוה סכירא ליה שיכול

רחוקות שאיש אחד נשא שתי נשים גם כן המכיר (ראה Riti IV 2 § 2);
בערליגר תולדות היהודים ברוםא II 2, 200
in the Middle Ages, London 1896, p. 117).

(¹) אולי צ"ל נכ שהתירה תורה כמה נשים לאיש ולא רק שתי נשים

לאיש אחד.

(²) יבמת סדה ע"ב אמר רבא נושא אדם כמה נשים על אשתו והוא

דאית ליה למיזינינה.

לקחת אחרת עליה למה ליה למימר ולא קא בעי לאסוקה ולמיסב אחריתי
 הוה ליה למימר לאסוקה או למיסב אחריתי ועוד תקנת רבינו גרשום נלויה
 וידועה ונרולה היא אלינו הכיאה הכל כו' ס' קיז זיל והחרם ששם רג
 שלא לישא שתי נשים אין להתירו אלא כמאה אנשים משלשה קהלות
 ושלשה ארצות כגון ארנון לומכרדיאה וצרפת ונס המה לא יסבימו ער
 שיראו טעם מכורר להתיר. וכן כתב המרדכי סוף ס'י) נושא אדם כמה
 נשים וכי והלכתא כרבה ומיהו בזמן הזה יש חרם של רבינו גרשום שלא
 ישא אדם כ' נשים והלכך יתן כתובה, ועם שהרשבי"א¹) השיב ע"ז שלא
 משטה תקנתו ככל הארצות והמרייק כתב שלא החרים אלא עד סוף
 האלף החמישי²). מכל מקום תקנת רג עטרה הם לראשנו ואם לא
 נעשו ראויים להעשות, והנה הרא"ש ז"ל והוא אחריו כתב בתשובה³)
 שטוב הוא לעשות תקנה כחרמות ונחיים על מי שישא אשה על אשת:
 וכן ססק הקארזי ז"ל שתיכף שהביא כפסקיו דעת הרשבי"א והרייק⁴) זיל
 על תקנת רג עשה לו סמוכים מרכי הרא"ש ז"ל וכתב דבריו עצמן טוב
 לעשות תקנה וכי. וסוף דבר זאת אומרת שלשום סבה אין כח לאדם
 ליקח שתי נשים כמדינת אלו דכתב הגמוקי יוסף כס' החולץ בשם הרשבי"א
 ז"ל שאמר בשם רבותיו והוא מוכא מהקארזי ז"ל מור איה ס' א' דמקום
 ישנהגו שלא לישא אלא אשה אחת אינו רשאי לישא אשה אחרת על
 אשתו דאומרנא הוא רמוכח דארעתא רהכי אינסכא ליה דלא לנסיב אחריתי
 והוא ליה כחמר שאינו רשאי לעשות גמל עכ"ל.

ודאי כל נליל איטליאה כקום שלא נהגו לישא אהרת היא, ואם
 יש אחד מעיר שנשא אולי כקושי התירו לו ואין דעת חכמים נוחה הימנו,
 ולא מקרי נהגו כשביל אחד ולכן כל אשה הנשאת ארעתא רהכי נשאת
 שלא ישא אחרת לשום סבה ואף גם אם תשהה עמו יי שנים ולא תלד
 ועל כן יכולה למחות ביד בעלה עד שיגרשנה ויתן לה כתובה או לא
 יקח אחרת. ואיכ מכל המעמים האלה אין לאדם ליקח שתי נשים, ויכולים
 לעכבו מסכרא וקרא ונמרא. ואפילו רכא דהילכתא כותיה לא אמר
 אלא היכא דאפשר ליה למיקם וכי ולעת כזאת הוא דבר שלא אפשר
 כרכתובנא. ואיכ אפילו שהתה עמו יי שנים יגרש ולא ישא עליה אחרת,
 ואפילו תיל⁵) אפשר לזה. תקנת רג נכונה והרא"ש מאמרו קיים והקארזי

¹ יש להשלם סוף פירק הבא על יבמתו.

² טובא בכ"י אבן העזר סוף ס' א'

³ ראה סאמר הרב ראזע:מחאל על תקנת רבנו גרשון כס' שי לסורה

(כערלין חר"ג) צר 53—38.

⁴ כלל ס"ז ס"י ד' טובא בכ"י שם.

⁵ והרייק, צ"ל והריס[ביא] [כ"י שם].

⁶ ת"ל (תהלה לאל), אולי צ"ל ה"ל (ד"ו ליה).

זל. וכיש המקום שלא נהנו במקומות אלו אין ארם רשאי לשום מכה כגיל
לכמלה. ובכן השומע ישמע ותחי נפשו. זאת ועוד אחרת לא יקח לו. וידע
כי שלום אהלו.

עב.

לבקשת ר' משה כהרר יחיאל טרדיאל¹) כתכתי לכיז מנשה
ממונטאנינה.

נכר חכם בעוה שלום מורך לכב חיקר ר' משה הלזה נא, עד היכן
כח מניע יראה ככורך כי בהתעסקי עמו עול הוא לזין אשר הלזה לו
ככורי נפסקה רצועה קמנה הנקראת סינייה והיה כי ירא ספני הגעלים
הכריח אותי לכתוב לארזני כי עלי האשם ואני הוא ששכרתי ויסה כחי
ששכרתי, ואני היודע מה אני בסני ככורך מרוב נדיכתי יכול
לשכר כוס של זוכית בביתי אין אני עז פנים וקשה עורף לוטר לפניך
צדיק אני ולא חמאתי, אכל חמאתי וקמן עוני מנשוא וכו כמחתי כי ימחל
לי רצוה עלי גיכ לעשות דבר יכשר בעיניו לכפרת פשע ולו רוב שלום.
ויניציאה יום שלאחר ציכ²) השניז.

עג.

כשם הגאונים מטה כער עני אחר אל הקיק אשר בארין.
דברי חכמים בעלי אמונות מארץ מאנטווה אשר יעידן ויגידן כלם
כאחר על הכחור כמהרש כי טוב וישר הוא נקי כפים וכר לכב אשר ישמש
תיח וגדולה שמשו וכדרך חמאים לא עטר מעולם כסס מרות נטועים
היה לנו כאשר אמר³) הולך כתום ואיש אמונים וראוי להשניח עליו
להאציל לו שפע רבה ברכה ונזכה על צורנו ועל די מחסורו אשר יחסר
לו הוסיף נרמא כנויקין, גם אנחנו שמנו עינינו למוכה בקצת ולא ראה
סנינו ריקס, אכן יען הקומץ לא השכיע⁴) נפש שוקקה ועדין צריך הוא
לרחמים ולהתנרב עם כרכו ה' הנה נא הואלנו לרבר גיכ אליכם הגדולים

¹) בלוח שער הרבנים האוסרים המקה ברווינו נמצא גם: חאלוק כסהרר
יחיאל טרדיאל נרו סק'ק מנטובה (מקה ישראל פ"ח ע"א) הוא רחבם
טארדיוולו הגוכר במסבית מלחמות י"א ע"כ, ר' משה שלנו הוא בנו ולא זורע
לי שמו: ססקום אחר. יחיאל Tardiol הזכיר גם מורטארה (סח"א 64).
²) ציכ (צום כפור?). ואל זין valigia שק עור לכנדים ברך, סינייה,
צ'ל כורייה correggia רצועה שקושרין בה השק (לוצאטו). לפי אירוש זה יש
להגיה עור במקום עול.

³) כון אל הסדרש (קהלת רבה י"ב י"א; במדבר ר' י"ד ד' וט"ו כ"ב ;
פסד י"א) שכ"ד מסמרות הם כ"ד ספרים ור"ל שרוא תלמיד חכם.
⁴) ע"ס המסמר אין הקומין משיבע את הארי ברכות ג'

אשר בארץ ולזכות בני אל חי כמצוה זאת אשר הוא נותן לסניכס לתת עליו היום ברכה למערו ולתמכו מנרכת ידכם מסתנות נחלת אל בין רב למעט לרצונכם תזכו וזכ שלמים יבחר בצדקה יכון כי ילבש צדקה כשריון כל סרוסה מצטרפת לחשבון נדול ולמחיה ישלחנו אלהים וכרך יכרך אתכם ותחת הנחשת יביא זהב. ולצדיקים אומרים מעט והם עושים הרבה עב יהיו דכרינו מועטים כי נדיכי עמים הייתם מאז מעולם צדק לסניכס יהלך וגם ה' יתן המזב בו עולם ונושע תשועת עולמים.

עד.

קניית כתי חיים כפורטו נרואר¹).

כי החיים יודעים שימותו וכאשר הוא סוף כל האדם ונחלת מקום קבוע אין לנו כי אם ארבע אמות קרקע בכל מקום שהן להשיב העפר אל הארץ כשהיה, ועם ישראל אשר בהם נאמר ואכריל אחכם מן העמים להיות לי חובה עליהם להשתדל להיות מוכרלים ומסרשים בחיים ובמותם ומן חללים שוכני קבר ואף כי אחרי מותם. את כל זה ראינו ונותן אל לבנו אנחנו חים ראתה עינינו מקום אתות קבר כפורטו נרואר אשר היה מאז מקדם קנוי ליהודים וכצוק העתים כאז נזים כנחלתנו תקפה ידם והחזיקו בו ויעשו עליו ארונים ואין מידם מציל, וכראותנו הצורך הנדול ורב ועצים ממנו לכל שוכני הגליל ההוא כי אין בכל הסביכות ההמה בית הקברות כי אם רחוק מאוד מאדם והיה למורח ויגיעה רכה לכל זמן המצטרך חזי, קמנו ונתעורר והשתדלנו ונתננו לכסף מוצא והשגנו תל השדה ההיא למקנה נטורה ומחלמת כנראה בשמרי הקנייה על זה ויחדנו אותו מקום כאשר היה לבית החיים בית הקברות לשבות בו ולנוח בו באהבה ככוא סקודת האדם לשם שמים וכאמונה נתעוררנו לזה, זכרה לנו אלהינו למוכה ועתה לזכות את הרבים עמנו ניכ הגה אנחנו מכארים ומסרשים לכל איש ישראל אשר ידכנו לכו להמנות כמצוה זו יהיה הרשות כידו כל עוד שיסרע לדינו א' ציקין²) ואז יהיה כמנו באותה הזכרת לכל דבר ככל סכל ונבחרה כינינו כלנו אחיכ שני אנשים עם הרוב שיהיו ממזנים על דבר זה, ואשר עליהם יהיה המשא לפקוח עין על המקום ההוא ולהחזיק

¹ כפורטו נרואר Porto guaro שם מקום קמן ספוך לויניציאה בימים ההם דרו יודים גם בכפרים המנחים סביב לפאדוזה. בשנת שליח קנו ר' יעקב כהן (רב בוניציאה) וסשה נראסיני ודוד לוצאטו בשם קהל ויניציאה חלקת שדה להגדיל בית החיים ולשטרו מן האחים הכופרים אשר חנו כהאי לידו (ראה Nuova Antologia LVII 497). (Schiavi).

² ציקין היא סאכע זהב (Zecchino).

בו ס' ל'ו¹) ומעות אשר יאספו מזה ולהרשות לסי שיבא להקבר בו ולהעריך לו הפרעון ולנכות ממנו ולעשות כל המתחם לדבר זה לש"ש וכאמנה נתעוררנו לזה זכרה לנו אלהינו למויבה ולכל אשר יכנסו עמנו כמצוה זו. וה' יחיש סרות לעמו וישיני ארמת עפר יקיצו וכלע המות לנצח. ולנו ולרם שנות חיים ואורך ימים ושלום יוסיפו אמן וכ"ד.

ע"ה.

כתב למריאיסמי לכקשת כ"ט יואל בלנראר²) יצ'ו על עסק הפרדה בלקיחת מכורים.

הקשכנו ושמענו כי דין ודברים ומרגים נסלו בין האחים המסוארים כמ' ס' יצ'ו ועל כולם נחלקו נ"כ במקום המשפט אשר ילכו לכור דינם כי רעת כמ' ס' הוא להעמיד ברין אחיו הגיל שמה בקהלכם ומביא סער לדבריו מהסכמה נעשתה מאתכם על כל דבר הפרש לעמוד שם ברין זכלא³). ולא כן יחמוץ כמ' ס' באמרו אין שמה ככל הקהל אנשים כשרים לרון כיניהם מהיותם רוכא דמינכר וכמעט כלכם פסולים זה לזה טחפת קורבם והגותרים שנים או שלשה מי יודע אי גמירי וסכרי או לא, לכן הננו אתאנו על האמת להודיעכם כי נראין דברי ס' שאין ארם יכול להבריחו לעמוד שם לרין סמני הסכה הגיל וע"ז יכא דברינו עתה לצוות עליכם שלא תכריחו כמ' ס' בשום אופן לעמוד שם לפני דיינים, וגם כי על קר הדין והיושר היה בידנו להכריח אחיו ס' להיות פה אתנו עומד ומכור בידורין לשפוט צדק כיניהם להיות זה בית דין הקרוב, סכל מקום כרי להכניס עמו לפני סן השורה יותן לכמ' ס' משפט הכחירה ללכת לרון עם אחיו ולכור בידורים או כסארורה או בידרוניה או במטורה או כפיראריה או כיוצא בהם ואחד מהמקומות האלה המוכ בעיניו יכחר ושמה ילכו להצדיק את הצדיק. אך שמה במריאיסמי אל תכריחו בשום צד על זה ואם עד הנה בין כך ובין כך כאולי חוקו עליו דכריכם או כי מוכרח כאתכם ליקח לו בורין או עשה איזה דבר נגד רצונו כזה, מעתה ומעכשיו אנו מכמלים את כל העשוי והיה כלא היה. ואם לא ירצה כמ' ס' לרון שם הרשות בידו ורק פה ויניציאה או כאחד מן המקומות הגיל ילכו להוציא לאור ס' משפטם. על דבר אמת וענות צדק יהיו לרצון אטרי סינו אליכם לשמור ולעשות, וסן כורא ניכ שפתים יהיה לרחוק ולקרוב שלום שלום.

ויניציאה . . .

¹ בוסילו bossolo נקרא קופת דצדקה אשר השתמשו בה לקבץ סעות בשעת הלית המת (לוצאטו).

² ראה סי' קס"ח 1.

³ זכלא, זה בורר לו אחד זה בורר לו אחר.

עו.

אל בני קארטי¹) יצו תחת כתב רכני סירארה שלוח אליהם²)
 עינינו לנוכח הכינוי רכנים שככתב הלז ממעלת רכני סירארה
 ומתוכם לסרנו כי פשה נגע התלונה הנישים בכם מסירוד החכילה בניכפ
 כי ע"כ הם מושלכים בכדור זיל הבא קא מדחי ליה וזיל הבא קא מדחי
 ליה וע"ז הוה הוה לבנו, ונס אנשי המקום אמרו לא היתה כוה קרושה
 לכן אלה הרכרים הרוכרים על צדק החכמים האלה לעילא מן כל ברכתא
 ותושבתתא ראויים הם כודאי, ואנחנו מוסיפים כח בנכורה של מעלה ומוזכרים
 ומוזכרים אתכם ענפי ארזי אל לעשות ככל אשר שות שותו לפניכם
 כמכתב הלזו ויען שמענו יש מכם אשר נתחייבו מחדש לסרעון קצת חיכות
 האלה והגשארם הרה נסו ורומה עליהם כאלו סקעה מהם תוכות תשלומין
 אחרי כי לא עליהם היה נשם נרכות לחייב עצמם ועל המתחייבים מחדש
 לכד המשא הזאת, דעו וראו כי לא כן הרבר ולא כך הוא הדין כי אתם
 הרבקים כלכם כאנדה אחת בחיוב כמו זה כמו זה ולכן על כלכם יעלה
 ויבא דכרנו ולמען כל צדיק בארץ ישולם ולא יארכו לו הימים ותרכה
 היגיעה מהוצאה ופדרת הדרך לבוא ולחזור ולכוא ער מקימותיכם אחרי כי
 כבר נכתב אליכם בדברי רצוי ופיוס ולא אביתם לעלות לתכלית הרכר
 הוכרחנו עתה לכבודכם ולכבוד בית אבותיכם להכביר ידינו וכענות צדק
 אנחנו מצוים וניזורים עליכם בגזרת נחיש וכל תוקף להיות נכונים לקיים מה

¹) משפחה ספוארה, גדולים בני קארטי קריאי העדה אנשי ש"י
 (ס"י ע"ז), ענפי ארזי אל (אנרתנו), המעצרים על ספר סאור ענינים ב"י עזריה
 מן הארדוסים שמו פנייה לבני קרטי ובקשו מאתם לעמוד בספק (וואידיסלאווסקי,
 תולדות הרמ"ע ספאנו צר ט"ז). מקום מישבם היה קאוואלי (ס"י ע"ז), וקריסונא
 (הקדמה לספר חות יאיר מה' אברדם בכסתר"ד יחיאל פורטו וינצאה שצ"ט;
 העורבים ובני יונה מכרסולי צד 10; דעת קרושים 145; וואידיסלאווסקי במקום
 הג'ל). דאלוף ר' נתן אוטולינג היה לו תביעת סמון עליהם ולא רצו לעמוד
 עמו בדין ואזהרות הרבנים ומסקיהם לא הועילו כלום כמו שאנו רואים
 מהכתבים הרבים שנכתבו בענין זה. ראה ס"י ע"ז, ע"ז צ"ה, צ"ה, ק"ב, ק"ח.
 — בניסין יקותיאל קרטי סמוכה לבני טרינת טילאן אשר ישבו בה ונתרשו
 היסנה בשנת שניו (ס"י קס"ו). אלחנן קרטי בכס"ד הנמאל נתן קרטי נוכר
 בכ"י אחר קאסאלאג British Museum חלק ב' ס"י 469 ואברדם בן
 ישראל שאול רמאל קרטי במחזור כ"י (IQR VI, 404), שנייה חיו לערך שנת ת'.
²) הקיום הזה נשנה בקובץ ב' של הכתבים, מעם ראשון כ"י צ"ה
 ועם שני אחר ס"י ק"ם לפי הוצאתנו בחד עם האנתה הוצאת כס"י צ"ד
 והגחתיו גם כס"י צ"ה ולא הירותיו כמו שעשיתי עם שאר כתבים הגשנים
 בשנויים קטנים כדי שיהיה לשלל ודבר המלמד על כלם.

שנאמר פה לכם לעיל אל תסילו דבר מכל אשר דברנו ומרם כלות זמן העשרה כגל קומו ועלו אל המקום המוכן על האמת והשלום שם היו לאחרים להגביל ולכרר עסקיכם ותנו ככוד לתורה צוה לנו משה להיות צדיק חונן ונותן לנושה בו. ולהי קותה נפישנו כי תשמעו ותחי נפשכם או יאצרו בנוים¹⁾ ממקום קרוש יצאו אלה שהם ראויים לכרכה ומן השמיה תתכרכו עם החיים והשלום.

עז.

אל הנאון סרווינצאל²⁾ יצז בקאזאל לבקשת האלוף אוטולינג³⁾

בשם הגאונים מטה.

שמענו את נאקת האלוף ירא אלהים ושר מהריר נתן אוטולינג יצז על הלוה ואינו משלם מהחייבים לו בגלילות האלו כי רמו מירם יבקש וירא כי לא יוכל לו להציא אותו החוצה זה רוחו בקנה וזה דוחה אותו בקש יש אומר ויש דברים ואין כלי המעשה נימרים, ועל הכל נתן כקול על הגדולים האלוף מהריר קלטן מלודי והסאיארים בני קארטין יצז קריאי הערה אנשי שם כי הוא מתהלך בארץ ומכלה סרוטה מן הכיס והוסן יקר שנמצאות לאיש כמות המתכטל מתורתו אוטנתו ומחשבותיו אך למותר

¹⁾ נויס, המחבר השתמש בטלה זו וכן בסלת עמים אף במקום שסדרה

ישראלים.

²⁾ ראה סי' סיה, 5.

³⁾ רחם נתן אוטולינג, קראו האלוף, השר ואמר עליו תורתו אוטנתו, הרבין תורה בתלמידים בקק קוניאן וכו' וכנה בהיכ בקוניאן, (תני 275). אחד מן האוסרים את הסקוה ברווינו (סקוה ישראל ליו ע"ב) וגזר גם בסי פלני סיס המוקדש לאותו ענין. ריא"ס מוכירו בספרו לב האריה (ויציאה שעי"ב) צד י"ח בהקדמה לתרי"ג וז"ל וכו' נסלכתי וכו' ודראני דבתר לקובי אשר נתן לו בחכמה זו כשם ברת איום התרי"ג סצות על סי הסדר וכו' ע"כ. והבנים סכנו פרק אחד בספרו כי הסימנים של תרי"ג הם סעשה אוטולינגו. מהארות אשר לפנינו אנו רואים שהיה או זקן ובקש למסע לארץ ישראל בקש יסיו דר כנראה בלודי (הקדמה לאהב סשס ואנתנו). רי אכרהם משקחל סקירי (Chieri) כתב א' למנחם השיג ליצירה: ויסקרני לשלום לסעכית שארי כסי נתן אוטולינג יצז וכני ביתו (סוכב בנחלת יעקב סי' ליו וראה שם גם סי' ל"ט). ראה אודותיו עוד סירסט III 14; סחא 46; הערות אחדות סכרסולי על שני המשפחות אוטולינגו וסקראריאה בן חנניה VII 32 וכנודו שסינשינדיצי המוכר VII 113. בריואן 220 נמצא: לסוער אשר ייער לו לאשה הבחור וכו' נתן בר מנחם אוטולינגו הבחורה לאה בת האלוף כסדר שלמה אורלי. אולי היה נתן זה נכר הג'ל. ראה סי' פ"ט, צ"ד, צ"ה, ק"ח, קס"ח.

להתהלך לפני ה' כארצות החיים ארץ הקדושה לקול תתו המון תחנות
 ובקשות לא עצרנו כח למאן מלדבר בעדו אל מעכתי ולחלות סני הסארתו
 אם כדרכו כן הוא להשתדל ככל מאמצי כח להעיד את לב האנשים הגזורים
 לפרוע פרעות בישראל בהתנדב עם נדיבים כמוהם יהיו מעשיהם. ואם לא
 ישמעו לקול דברים המישכים את הלב ולאשר הם מצווים ועומדים מהר
 סיני, וה' יחזק ויאמץ כחי לצוות עליהם ולהכריחם לפני כיד הצדק עד
 שיקבלו עליהם את הדין בסועל במסרות הפרעון מבלי העלות עוד ארוכה
 ומרסה לדבר ונוקי סמונא בחוקת מאריה למען יקום ויתהלך כחוץ ויהי
 אלקים עמו ויעל אל הר ה', נכון לכנו וכמוח כי לא יבצר מאת מעכתי
 מומה תשמור עליו, ותכונה ורצון טוב לתת בעד הצדק והיושר ארשת
 שפתיו ועל המסרבים יצוה עד אשר ישלמו את נשיים וגם המה חכמים
 ישמעו ויעשו ואנחנו נהיה לאדוני נאמנים כבריתו כאשר מימי עולם ועושי
 רצוני כאהבה, ולה' נשים דכרחנו מקדימים כתפלה מצעדי נכר יכונן וכמא
 כבודו ישים תהלה בארץ והיה רק למעלה וירכו ימי השמים.

עת.

לד נטורי קרתא. די להון חכמתא ונכורתא. מנהון תסתיים שמעתתא.
 יבראשם כוהר הרקיע תפארת הגאון כמוהר אכרם פרויניצלו יצז והחכם
 מהורר משה הבהן יצז בקאואיל מונסירא.
 מתחת זרועות עולם שלום! הנה זה ימים עברו עבר ונתעכב בגלילות
 ההמה האלוף מוהרר נתן אוטולינג ופעל ועשה ככל מאמצי כח לנכות
 ביד החייבים לו את אשר הוא נושה כם, ובפרט מאת המטוארים בני
 קארטי יצז ועם כי ככיתו לא שכנו רנליו ימים רבים והוציא וסור כהולכה
 והוכאה לא עלתה בידו, וגם לאהר הבמחתם בשיד וכרח לפרוע לזמן
 המינבל ולא יעכבו עוד, הגה איננו רואה כל מאומה בידו עכ נמשו דאכה
 סאד על הראשונים הוא מצמער וסן יכאו להוסיף עליהם עוד אורך ימים
 ביון דרש דש לבס בקרכם לאמר לו לך ושוב וסחר אתן, ומאהבתינו
 את האלוף הגל אוטולינג ועל היושר והמיב לא נעצור כח מלחלות סני
 מעכתי ככל עוז על שלומו וסוכתו היינו כי כבוא לסני בית דינכם הצדק
 האלוף הבהן הגיל לשם גיסו האלוף אוטולינג הגיל לבקש מלפניהם עורם
 בקרש להוציא מידי החייבים האלה דמי נשיים ימינכם תעזור ותגן ותושיע
 לו על דבר אמת לאמתו ורק זה חסדכם תעשו עמו להחיש התכלית ולסדר
 את הקץ מהדבר הזה כמשפט מהיר ונחוץ לצוות ולפעול עי חרונים כאותה
 שעה ותיקף כמוטל עליהם יתנו לכסף מוצא כי אם כדרכו כן הוא עת
 לעשותו, כי ככר בא מועד ומועדים וכלו כל הקצין והקצין אוטולינג הגיל
 אליכם הוא נושא נמשו לעשות בקשתו, ורכות מחשבות כלב איש נכון
 וחכם כמוהו למוכה על זאת נתפלל ונחלה סני מעלותיכם כי לנו יהיה

לחן רב ואלהים יחונם וינרכם ימלא משאלות לכם ויהי עמהם כי יושב כשמיב לא יקפח שכרם וכנטולם המיב וכסאם ירום וישיא ונכה מאד כרוב חיים ושלום. ויניציאה.

ע.מ.

אל הגאון מויה ליב מסראנה¹). לבקשת כ"ט משה שמעיה יצו בשם רבני ויניציאה הארו אשר כלכנון חכם הרזים שלום! הלא זה האיש היקר כ"ט משה סנאליה יצו חרבה והמציר בתפלה להליץ בעדו אל מעכ"ת אהב צדקה ומשפט אל דבר אמת ומשפט כי זה שנתים ימים בקרב הארץ עבר זמן חייב כ"ט ישראל כ"ט יעקב יודא מונטיקיר ושותפו כ"ט ישראל בן ר' סיץ הייז²) ז"ל כסך אלף קע"ח מרוני י"ב דוקמי וניציאה³) הראים למרוע לו כנראה כשטר בשם ניסו כ"ט שמשון כהן אשר הוא שולח ההעתק מטנו ושאלתו ובקשתו מעת מעכ"ת יימיב בעיניו להביאו לפני בית

¹) הוא הרב הספורס ר' יהודה ליווא בר' בצלאל בר' חיים הגודע בשם סדר"ל מסרני ובסי העם האהער ר' ליב בעל נצח ישראל ותפארת ישראל (סראג שני"ט) נסטר י"ח אלול ש"ט"ט (אור החיים No. 1017) אבי אביו נקרא אפרים (ש"ינישניידער, סאנאטשעריטש 49, צד 195). ראה כ"ט חסר ה: Stein, Geschichte der Juden in Böhmen, Brünn, 62, הערה ו' ו' 1904, 69—70; Jerabek, Der alte Prager Judentfriedhof, Prag 1905, 31—33 (עם צורת סצבת קבורתו) וזללת יחוסו מר' סאיר סערעליש. בכסר יוסף דעת (פ"ה סראג: לפ"ק = ש"ט"ט) יש הסכמה בשטו ובשם כהר"ר אפרים וסררד יצחק ב"ן חתן סדר"ל. בהסוכר סססקים וואלף וש"ינישניידער אב Rabi Iude בסראג שנוכר בכתב הסלך ווראלף מיום 17 Dec. 1697 הוא סדר"ל הג"ל אה"ס אין שום ספק ברבר כי הוא הוא. אגדה זו נשנית באותו קובץ בעצמו בסקום אחר בשנויים האלה: סנאליה (ס"ל); מונטיקיר (סנטיקיר הלוי) סיץ (סרץ) האנשים האחרים הזכרים בכתב זה אינם נודעים לי מסקום אחד. ²) ה"ר (רית ה' ינקום רטו) נמצא תמיד אחרי שם אנשים שנהרגו על קרשות השם. ראה דיוואן 243: משנה שברון על בני הייד (בן המחבר) הוכה בליל ביעור נסמ"ד יום א' ה' ש"ט"ב; לוחות אבנים 46, 52; צונץ Zur Aus dem Leben der Juden in Geschichte. 334 בערלינגער im Mittelalter², 109). משה שמעיה הגזכר לסעלה ובכתב הבא בשם משה ביר שמעיה ס"ל וישראל מונטיקיר וישראל בן ר' סרץ (כן צ"ל בסקום סיץ) וכן שמשון כהן הגזכר למשה לא נודעו לי מסקום אחר.

³) ר"ל סטבע ויניציאנית. בסקום סרוני צ"ל סרוני Troni ובלשין יחיד Trona, סטבע אשר נקראה על שם הרוכס Nicolo Tron כי תמונת עליה, סטבע וזא הוסיעה בראשונה בשנת 1472 לסמסרס (והכס לוצאטו).

דיני הצדק את אלה האנשים הגיל ולדבר על לבם לסרוע החוב הוא כי אם לא ישמעו ויחרלו חרי חלה עליהם רשת הנחש והשבעה הכתובה כשטר אשר עברו עליה, וגם אם אחיכ ימנה הר' משה הגיל לדרך אחרת לבוא לידי סרוען שלא בטובתם ובנוזקים המה יגרמו לעצמם כאלה רבות. וכיר מעכית לעשות משפט וגם יכול יוכל עד יוצא לאור הסרוען הגיל, וכל אשר יפעל בעד כ"ס משה הגיל על הצדק והיושר יהיה לנו לחן וכל הימים כפינו סרושות לה' להאריך ימיו כטוב ולהגדיל תפארתו בחיים ושלום.

ד.

לרבני קראקה לבקשת הגיל¹, יושבי על סדין החכמים יודעי דת ודין הגדולים אשר כארץ שלום!

לא זו בלבד כי אף פעמים שלש נוספות כתבנו למעכית לבקשת כ"ס משה בר שמעיה סגל אשר נתן קולו לפני חילו ולפנינו על אשר הוא נושא באיש כ"ס משה קאלאורה² מתיק דוקאמי ומעלה רובן סרוע בעדו בקמביא³ וערבות. ושלא לו חשבון צדק מהכל כידוע ג"כ להטאור הנדרול כ"ס פנחס יצ"ו⁴ וירא כי לא יוכל להביאו לסרוען וימס. על ימס עברו ורבו כמו רבו ובקשנו מעלי להביאו לפניהם ולשות עליו לשלם את נשיו כרת וכהלכה שלא לנעול דלת בסני לזין ועל כל אלה לא נעניתי ולא נעשה רצונינו עד היום, ועתה הגה גרלה צעקתו וורכה והפציר בתפלה הגונה לשוב ולדרוש כאתו קץ למה ולכא הקאלאורה הגיל ולהשתדל בחכמתם הרחבה שיתן יד לסרוע את חובו כראוי ונכון סן יראה בעיניו ככ"ס משה בר שמעיה הגיל כי אין מרסא עיי דיני ישראל וימנה אל

¹ נשנית באותו קובץ בעצמו עם השנויים האלה: קאלאורה (קאלורה); ולשית (ולדשית); בסקום, ועל כל אלה וכ"ו (וסרועין בעד אחרים בארבה; דבה, ועל כל אלה לא נענה ולא נעשה רצונו עד היום); דגונה (ותחנינים); וניכל (ונוכל יהיה בנו כח לעשותה).

² הרב רחב הגדול שר וטסטר הראש ומנהיג סויה שלמה קאליהארי היה רופא סוכחה בקראקה בזמן הגאונים הרמ"א ובעל שארית יוסף והיו לו ארבעה בנים והשני מהם היה הרב סויה משה קאליהארי שנמסר ביום י"ד החס שפ"ד (רעמביצער, כלילת יומי ח"א צד כ"ג וכן על כל המשפחה הזאת בכלל) גם רחכס עמטשיין סוכיר בספרו טשפת לוריא שלמה קאלהרא הרופא בקראקה צד 46 הערה 4 וצד 35. ראה עוד ספלת עיר הצדק צד 31.

³ קאמביא (váltó, Wechsel, cambia).

⁴ סרועדבער (לוחות זכרון, התצאה שנייה סראנקפורט א. ס. תרסד, צד 51) סכיא מצבת הרב פנחס הרוויץ שנמסר בקראקה י"ז טבת שע"ח. ראה להלאה סי' ר"ו.

השמאל כעש יג') וכדרכים אחרים להסרע ממנו, והדין דין אמת דין תורתנו ראוי להקריטו על כל, ואם מצוה תבוא לדינו טאת מעלי ונוכל כמח לא נחמצנה ונקייטנה כרצון וחנוה, עיכ שמנו אל המדבר פנינו לרבו לפניכם הרברים האלה לחלות פניכם יעשו וגם יוכלו להחזיר לבעליו לעשות משפט וצדקה בו ימינכם תתמוך כבוד התורה וכסאכם יהיה נכון כתיככם שלום מספר סתאום וחסד אלוה עליכם להגדיל מטלכתכם למעלה כרוב ימים ושלום.

ויניציאה אהבו מוכ והצינו בשער מששט²) השסיה.

פא.

לנאון סינצא⁴) סירארה. בשם החכם סארוד⁴).

עץ שתול על סלני מים בתורה לסתח עינים חכמת אדם מאיר פני לחיים ושלום. זאת באתנו אנת מעיכ עי בעל האשה השתדלנו כנירושיה

¹) בעשי (בערכאות של נויכ)

²) עטוב ה' סיו.

³) ר' הוקיה בר בניסין סינצי רב בסירארה רבו של ריא'ם והוא התנבא עליו שיהיה רשן סופלא (חיי יודרה). דיאן 7: לקונ כוננתי קינה היא זאת הגו על מהריר בניסין סינצי וציל אביו של סת-ר חוקיה יציו אשר לסרתי סטנו תורה שנה אחת כסירארה; שם ס' 90: מצבת קבורת אשת כמר בניסין סינצי יציו (רחל, ס'ו אב שסיד). משפחה ישנה וספוארה (ראה Jew. Encyclopedia V 381; רשימה סרביני סירארה שם 372). בקובץ שרת וסאקס כת' באספת סירדלאנר כמחצאום האויאטי כפעטערסבורג (ווינער כחלק שלישי סספי דעת קרושים צד 5 הערה *) נמצאה הסכמת רר' חוקיה סינצי סה סירארה השפח על ססק דין של חכם אחר החתום, אורח נטה ללון כויניציאה שכיח (הוא סררים גלאנטי). עם דברי רר' יוסף ססינה (הכל בכתי' של הרח סינצי ווינער שם צד 59, ס' 30). ראה עור תני 3—101; סחא 22; ס' קניב, קניב. גם אנת וו נשנה ובהעתקה ב' חסר ציון הפרשה.

⁴) ר' יוסף סארודו כא סטאלניקי (תשובות הרשרים ס' ליב, קורא הררות הוצאת קאססעל ליט א'; שני בניו שם ס' ב' וס'ה ב') לויניציאה והיה שם כעין רב אצל הליואנטינים כי עסק בניסין (ס'א, קניב, קניב) ובסרין שבייים (קסיט, רח, ריט) אשר כודאי היו ליואנטיס שנשכו במלחמת אוסטריא עם תונרסה והכאו לוינא, וחתם גם ברמכסת סררים עם רבני ויניציאה כנון בספר ערנת הבשם של ארקולטי (ויניציאה ש'כב כהנוספות) ונוכר עור ס' קל'ה. אטנם לא היה רב סטש כי אם סוחר כאשר כתב ריא'ם בהקדמתו לפרושיו על ארבע פרשיות התורה הגקרא פרשת הכסף (כ'י באקסארד) חיל והוא סירוש קצר וסכורי לכל ארבע פרשיות סן התורה והן כראשית, סינחם, ססות, ססעי

ותל עלי גמר הבונה ועשינו שליח להולכה כאשר בקשוני ועתה עלינו
החובה לשלם תורתנו ונא וחסדא ורחמי למר על כל אשר טרח ומצא

לקוח מן מפרשי התורה המשטנים עשיתיו אף יצרתיו לבקשת החכם החסיד
כסודרר יוסף פארוו זצ"ל שנת השס"א ליצירה פה ויניציאה וכו' והדקדוקה
סתחלת בדברים הבאים: בהג"א ברצות ה' דרכי איש ירא ה' חסיד ובעל סעשה
החכם השלם כסודר"ר יוסף פארוו זצ"ל סארץ ליואנטי מרבה במחזרה פה
ויניציאה ומצליח בדרכיו איזה שנים. שנת השס"א עלה בדעתו למצוא אחי
סתופשי התורה יחבר לו חבור ופירוש על התורה לקוח ומלוקט מכל המפרשים
אמנם טובא ליחיד ומיוחד דרך אחד לברו יבואר בו המסוק בשמוצו לא כדרך
סוד ולא ברמו ולא בדרש כי אם בפשט פשוט וכו' ועלי הגיה הצריק את
ראשו ושכלו לעשות זאת כי היו לו לחן ורשותי ובאנו במשרה לעטול במלאכת
הקדש זאת ותקעתי לו כפי בשכונתה לעיין על כל מסוק ומסוק כל המפרשים
על התורה הגמציאים עד היום ברפוס שעלו למספר שבעה ועשרים והוא
המציא לי כל המפרים וכו' וידי אחרי אשר עשיתי ארבעת הפרשיות הג'ל
נתעצלתי איזה ימים שהעסק בכך והיה דאיש דהוא תם וישר רצוני החכם
פארוו זצ"ל בן סוחיי ומתחרש בדעותיו לא רצה להתמיד עוד בחבור ולקח מסני
המפרים ושם קץ ותתך לכל המוסכב. אח"כ חור עליו לגלל הזמן והחסיד במחורותיו
והוצרך ללכת סמה ונתיישב באססארדס ושם נפטר לעולמו עכ"ל (Neubauer,
Revue XXII 82—3; Libovitz 117—18) ספר כנל חבר ר' סנחם
ביר יעקב הכהן מפירוטו כי ספרו מנחה כלולה אשר השלים בעיר קריסונה
בשנת השס"ב הוא פירוש החושש כלול מסיטב המפרשים ומחלביהך (כרמולי,
העורכים וכני יונה 7). יוסף פארוו עסק הרבה בהצאת ספרים ונתן ו' סאוח
פריחים להדפסת בראשית רבה עם פירוש יפה תואר מר' שמואל יפה אשכנזי
(Steinschneider, Jüdische Literatur in Ersch und Grubers
Encykl. II 28 p. 60 n. 52) בדעתו היה להדפיס את את המפר
סאמר יין הס' שומר על שתיית ינם תלוח פאת זקן שנדפס אחרי כן
בשנת ת"כ ע"י נתן שאירה (בלי מסקום הדפוס) כי בסוף הדקדוקה נמצאת
המספר סרבני ויניציאה הם אבינרור צייראל, בן ציון צרפתי יתודה סרואל
אשר נתנו לר' יוסף פארוו ובהקדמה נזכר ניכ' ב' פעמים שמו (ר' ע"א וע"ב).
בהארת לקבלות על הדפסת התלמוד (ס' ק"ע) נאמר וכל טריה תרוסה להביא
נרבה או הלואה הכל יעלה ויבא ליד סעל' החכם הענו דחוסד כס"ר יוסף
פארוו יצו והוא אב במספרה פה ויניציאה. בקצור נזכר ענין זה גם בחיי יהודה
(נייער ס"ז ע"א). אגרת זו לא נכתבה בשום אופן לפני ש"ן בשנה שבא ריא"ם
להתיישב בוניציאה ולפי השערה קרובה לא נכתבה לפני ש"ם בשנה שקרבו
פארוו ומורינא זה אל זה ולפ"ז לסדנו אנב אורחא מן אגרת זו שבאגתי וסן
עוד לא נשלם התלמוד רפוס סאלוניקי אשר התחילו במלאכתו קודם אלל שכ"ג

כדבר הזה וסנה אל תסלתי לתת את שאלתי, וכמה אקדם מניו כי אם לחלותו גם עלי יעבור כוס של תנהוטים טמצותו עלי מצוה מאירת עינים וימצאני נכון תמיד לעשות נחת רוח לפניו והקין קיימת לו לעוה"כ אשר בעל נמולות הוא ישלם לו שכר מצוה זו.
ויניציאה ואהיה תמים עמו השמ"א¹).

פ.ב.

לרודי הח' מהרד אבטליון סמורנה יצו²).
נר ישראל אשר בו אתמאר שלום.

שות שותו עלי חכמי קץ לאנטיני³) ליד מעכית האגרת הבסוסה הואת. וזה הוא באה מאי תוכי וכיון דאתא לידן נימא ליה מילתא משלמי ושלום כל ביז ותיל אשר כטובו חיינו וידעת כי חסצת בי. גם אנכ נרוא יבושר כי ילד יולד לי יצא זכר לעולם והבנסת כריתו יהיה יום ג' ו' אייר⁴) ה' אלחיו ירצו וינרלחו לתורתו ועבורתו ואת יראי ה' יכבר זקני משפחתו ועיני אדוני רואות בונקה ושיבה טובה אשר לכבוד מעלי והכבודה צלעתו. ואקור ואשתחזה מרחוק ואשק ידיו.
הרום רגליו נכוד⁵) ומשרתו הצעיר. ויניציאה במזל טוב השמ"א.

פ.ג.

בני יצחק לזקני⁶). ארוני אבי זקני. ימים רבים עמדתי מלכתוב אל מעכזת כי מרוד הייתי במלאכתי הרכה מאר. ועתה הרוח לי הזמן פעם קמתי ואתערר לבא לפניו בשתי שורות להוריעו כי שלום לכלנו בכרואת (ראכנאוויסן סאטר על הדפסת התלמוד 62, בדרוקי ספרים כך ח') ואג לא נשלם אחד לזו שנים לא נשלם סעולם, באמה אם היה נדפס פעם אחת כל הש"ס במאלניקי לא היו שותקים מסנו, ראכנאוויסן הגיח הדבר בספק באסרו, ואיני יודע אם נדפס ברזום הזה כל השי"ס או שנשלם הדפסת הש"ס עם הדפסת שנתו בקושט" (שם 63). — ראה עוד אורות ר"י מארדו תני 166; CB-4837; סירסט III 67; סח"א 47; א"ה 732 (טעה בסקום לידת בנו רד). JE I 537 נאמר בטעות שהיה רב באמסטרדם משנת שנ"ה עד שעי"ט שנפטר בה.

¹ שמואל ב' כיב כ"ד ואריה תמים לו, תהלים יח כ"ד וארי תמים ע"ס:

² לפירארה, ראה אודותיו סי' ל"ח 1. גם אגרת זו נמצאת בהעתק ב'

³ לאנטיני, צ"ל לזנטיני, אחת משלש הקהלות בוניציאה עד היום והן

⁴ הוא וכולן בנו השלישי (חיי יהודה).

⁵ נכד, ר"ל בן אחיו (ראה סי' א, 1)

⁶ ליצחק שמהו אבי אמו בוניציאה. בשס"ה היה ריא"ס סלטר תינוקות

בבית הקצין ולטן בפירארה. יצחק היה בנו השני ונקרא על שם אבי ריא"ס.

תל וכן אני משתוקק לדעת משלום כבודך וכי. על משמתי אעמודה
ואתישבה בתורה ומלאכה, וכל תשוקתי כלכי להיות זוכה לראות פני
והזקנה יצו כאשר יהיה רצון סאת ה'.
בנשיקות ידכם. מיראה כי ליוליו שסיה.

פד.

לכני מרדכי¹) יצו ליניציאה. כני יקירי שלום.
כתבך חצי איש וחצי עז וכלו כהמה קבלתי וכך אקראנו, כי מחציו
ולמעלה איש להיותו לשון צח ומוכ, מחציו ולמטה עז, לשון מחוכר סמך
עז וגם באו ימי הלכיכוח, וכלו כהמה כי מלמעלה ולמטה כלו מלא מעיות
כאותיות שכושים אפילו הלח כחית²) ואין צריך לומר זולת זה.
לכר זאת אשכילך ואורך שככתבך] ויס מינה כתיי וכשאתה כותב
מלת נוצרית ככתב עברית תמיד צריך לכתוב כמית כמו ויסמה, כמיסמה,
מאכארו וכיוצא כזה אמרתי לך למען תזכרנו כאשר תכתבו כסנקס הכוסינה³)
דבר כמדומה יהי מה, עכז היה לי יקר כתבך ואל תמנע לכתוב לי לסעטים
כך בלשוננו, כי אחר המעות ילמר אדם דעת וטוב ללמוד במעות
מלמעות כלסוד. האיש אשר דברת לשלוח עי הררשות לא ראיתי
ער הנה ובעת כואו אלינו יטור שמה כבית הנכירים ואשר תתן לו יביא אלי.
צר לי מאוד על כיס סלוגי⁴) ער הלכ, ומה אעשה כי כל הגוטה
לאהבתי ולהטיב לי הוא נאסף מן העולם. אמנם כעוד יש בו הנפש תמצא
תקוה. ויהיה טוב אם תשתדל ללכת לכקרו ולומר לו מצדי כי אני מתפלל
בכל יום על כריאתו. כי יש לי צורך גדול ממנו—ואנחנו כבער ומכוכה
רבה מחמת אחותך אסתר השרויה כסכנה רכה וחלי ככר מהוא רל⁵) אשר
מלכר כי הי' היודע אם אצפה לראותה עוד כריאה, הוא רחמנות עצום
לראותה כוער כמו כאיש לזהם ופניה אין לה עוד, לא תאכל ולא תישן
וקולה לא ישמע, ומה בין הגוצרים ובקק מתיס למאית מחולי זה ער כי
אני ואמך ואחך נעצבים ודואנים. הי' גרחם עליה ויחזירה לאיתנה. אצפה
כי תשיכני דבר על אגרות עכר. על אסרטיהן ודקרוקיהן על ראשון ראשון

¹ הוא בנו בכורו שנולד לו ב' אלול שניא (חיי יהודה).

² ר"ל שכתב הלך בחיית.

³ ויסטינה (Anzug, öltöny = vestina) ויסטה (Kleid, ruha),
(=vesta), כמיסמה (battista), טאכארו (Mantel, köpönyeg = tabaro),
בוטינה (Werkstätte, Kramladen, műhely, bolt = botega) מלת
אטלקיות הן והמגרת צורתן ככתב הגרונ והוסתי העתקתם בלשון דגר ואשכנז.

⁴ סאגרת פ"ז טוכה שדוא אכרדם קאסיא.

⁵ באיטלקי vaiuolo, בלשון העם (Blattern, himlō) varole.

ואתה דע לך איך היום נא אלי איש אמונים והודיעני על נכון איך אמרתי להודיעך למען תתיצב על משמרת להודיעני איך יסול דבר יום יום שמה עמך.

הרעב כבד בארץ הלחם יקמן ככל יום והמעות מכיס יעומו כנשרים. תקבל האגרת הזאת מאחיך יצחק כתובה באצבע חזירים כסורח גדול כי אין לבבו סונה רק לרע כל היום, וכל העבירות נעשו לו כהיתר ולקולי כחרש לא ישמע ואני עיף ורנע מהמלאכה אשר עלי מהתלמודים והדרשות. —

תן סקודתי לאוהבי השואלים ממני. ואת זבולון אחיך תסקוד לשלום ואתה בני היה לכן חיל ועשה כאשר דברת בקביעות עת לתורה עם סוד ישרים ושמע המדרשות וסקח עניך בעסק הכושיגה להועילך לך לכרך והיי מתפלל בשלומי ובשלום אסך ואחיך ואחזיתך אשר כלם לך ידברו שלום.

ה' ינויאר השס"ז.

סדה.

להיח אברהם קאמיאו¹ יצז ויניציאה.

אהוב ונחמד וחכיב שלום! הן לא כתבתי לך שלשים בסועעות ורעת יען שסעתי כי נחלית ונהיית ואמרתי לא נחית ארעתי לכקרת החולה כדברים שבכתב, אכן את בני יצז צייתי לאמר לכבודך את אשר היה לי לדבר בעת ההיא, ועתה בצר הרחבת לי בראותי מעשה אצבעותי ושטעי כי קסת ותעורר ואמרתי כורך נותן ליעף כח והוא יחויק במעוון ויעמידך על כנך, ובאמת נצטערתי מאוד על חליו הן מסאת עצמו הן על היותו סיבה לאיחור שיבת בני הביתה, כי לא לרצון ווא לי עמידתו שם בלי עשות ולא כלום, כי הוא יכול ויושב במל כששים ושמיים לעשות רצון חנם כל ימיהם, עכ היה לי לחן אם לא תגזור לבוא בית אלהינו להרריכו כדרך ישרה טוב שיבוא לביתי בשלום.

חדשות יש להגיד לכבודך הגם כי חסץ הייתי שלא להעלותו על הגייר אמנם להיותך נמצא בוניציאה העיר רכתי אמרתי אנלה אונך אולי תחשוב ותדבר ותועיל דעת אסו כי יש ויש מה אתי נבר חכם בא מארץ

¹ נוכר עוד כפי ציג, הרופא אברהם קמיאו (Cammeo) נבחר לרב ברומה שנת שע"ח (ראה Berliner, Geschichte der Juden in Rom II 2, p. 54) ובלי ספק הוא החכם הגיל. בחיי יהודה (נייער סז ע"א) מספר דמחבר ורל: ימות החורף של שנת שס"ג הייתי בלא תלמידים והלכתי אחר רהבל מלאכת האלקימאה כי השיאני הרופא החזק אברהם דיקמיאו סעיר רומה שהיה אז בחור עם אביו סה. ראה גם Corr. J. II 218 שם קראו החכם שאבק di Camio.

מרחקים הראני לבנה בחרושה כריאה ומוכה באש ובמים
 ויושבת אצלו האבן ועשרה נסיונות נתנסית ועסדה בכולן
 חוץ מן האחרון, ותצלה לכל מלאכה) מבטיח לתת מטנה
 לחצי דרק המונקים [f] או סחות, אך ירצה לדעת אם יוכל למכור מטנה
 סך רב ואין כל זה הכל ועשן כי אם האמת בעצמו. שמענה ואתה דע
 לך אם חוכל השיבני או אם לא תאריך ביאתך הלום יחרי' נמתיק סוד.
 אשתי מבית זה שלשה ימים על ערש דוי הקרחת רב ואין מכלכל
 לה, והיא יושבת ענונה ובלי תשמיש הראויה, כי אין אצלה לא שכנה
 ולא קרובה, ואתה צא וחשוב איך לבי כל עמי, אך עיני אל ה' לשלוח
 לה רפואה מקדש ואתה חזק ואמץ והריעני מתי נתראה סנים. והב יצום.
 סירארה והיה אור הלכנה כאור החמה) השפה.

פו.

ליליאני אלמרינו! יצו!

אני שלום! וכי אדבר אכרכה את ה' ככל עת אשר שם את נסעי
 ומכעי דואנ ומצו יותר על משעי אשר אעשה ננר אלהי מאשר אכעס.
 כי לולי אני כן באכע וכמונ כי עתה לא באתי לסניך, ויחר אפי על רוב
 עלבון אשר יעשה נגדי והגה יען או הייתי לאויב לך אתה ידעת כי על
 הדין ועל האמת יסרתיו חוקתי שנאתי כי רבו משעיך ואשמתוך לי אשר
 גם סמך לא נכחרו כי שמתני למסנע לך על לא חמס ותחת אהבתי
 שנאתני, ואם סוף הריטותי ידי אליך סוף ענה כך ולשוניך כחרב חדה
 אשר הרסתני ונדסתני והבאותני עד הלום להכות כאנרוף דשע מבלתי מרגיש
 חי אשר יהיה תמיד מעצור לחוחי, ככל זאת למען אכיר הגעלה יצו אשר
 מסנו ומאהבתו הניעני בלי חסרון יוכל להמנות לי הנאות
 ומובות ואותו אהבתי ולדברי הבחור כמ אוראל¹) יצו מאשר דבר
 על לבי להיות אוהב שלום ורדמו, ומצד מזני כאמור להיות מן הגעלכים וכו'.

¹ לבי דעתי רל שיש לאיש הגיל קמיע של אבן וצורתה כלכנה
 בחרושה ואינה נשרפת באש ואינה נשבעת במים (ובדאי כונתו שגם מועלה
 כנר. אש ומים) ותצלה לכל מלאכה ומסכן למכור הקמיעות הללו ברמים מעטים
 והוא דבר סתר ספני המכנה. בימים ההם כל העולם היה סאטין ברבוי הבליים
 כאלה והמחבר ככל הכמתו נשתקע בהם.

² ישעיה ל' כ"ו.

³ שיר לנשותי כמסד ליליאני אלמרינו במדארה שנת ה' שיך נמצא
 בריואן סי' 129. שם 51: על וידוי שהעתיק דרד יחנן אלמרינו ול והוא נרמס.

⁴ לא נודע לי מי הוא.

⁵ יוסא כ"ג ע"א (ר"ה בב"ק צ"ג ע"א)

אבקש שלום מכל אדם מעביר ראשון לכבודי לא חששתי, וחשתי ולא
בוששתי עדיך לבוא אליך בואת להודיעך כי לבי שלם עמך ומבקש
אהבתך ואם חמאתי להגביה ידי ננרך סלח ומחל וכשר כי אין אדם שליט
ברוח קצף העולה על הלב בערן רחמא, ומהיום והלאה לא תזכרנה הראשונות
ודק שלום ואמת יהיה בינינו והי' יסרום עלינו סכת שלומנו ויברך את כל
עמו בשלום.

פז.

לחכם עזריה סיקיו (יצו ויניציאה).

שומע לביצה¹) חכם שלום! עצה שנולדה בייש שכת קדש זה
עבר בין אחד מגבירי יצו וכיני, על אכילת ביצה ומתוכה כעין המחלוקת
כאתי להגיד למעני אשר כאסוף ביצים עזובות כל דברי חכמה אספת.
תודיעני ברוח ביצה²) וגבורה רוח דעת הדין עם מי ומי משלנו קרוב

¹) הוא ר' עזריה בן אפרים מינו כעל בינה לעתים תדול תרומה רב בויניציאה
תלמיד המחבר (סימן קפ"ב 1) אשר שר שיר בשבח ספר סדבר יהודה
(בראש הספר) הגרוא כפי כל עזריה מינו (Figo או Pigo). אמנם הגבטא
האמיתי הוא Pichio כמו שפראה כתיבת כניו סיקיו. נפטר ר' אור תז תקבר
ברחיו (לי"א 131. ראה CB 746; מח"א 49) נזכר עוד סי' קניד. כספר ורע
אנשים אשר יצא לאור בשנת בסתר ברוסיאטין נמצאו סטנו שתי תשובות,
כפי' כיה השיב על שאלה זו: על כסה סן האנוסים סודע ישראל הירצים
רשות לשום את בניהם כוסרים וכי' שאלה האנוסים מצווים ככל אחר מישראל
לסרוש עצמם ובניהם מעבודתם וסכל האיטורים גהלים בזה האיק נרום אנחנו
לכשיהי' כוסרים או כוסרת וכי' עיכ. ראה עוד שם רף כד ע"ב. שם בייש
תשובה סי' כז כתב וול: דא, רוב טרחא כמלאכת הק"ק יעא סבית ומסחן
סס שא סלך ושרים אשר כעת אני סוכרח לזאת ולבא בחצריהם
ובסירותם לע בורת הקהלה הקדושה והבי' סיעוט הספרים הגמצאים אצלי
דצדיכים לענינים כאלו ובספר ספרי הנסרא על כן יהי' רברי סעכים עיכ.
ראה גם סוכרת רכני אטליאה (כסוף ספר רעת קרושים) סי' 87 תס סי' 83. אביו
ר' אפרים מינו נפטר בויניציאה כסליו שכו (בעדלינער יסוד עולם 39, הערה
30; לי"א 130). כפי' שער ידועע (רוסיאטין תרס"ד) סי' י' נמצא כתב אחר משנת
השציו, לחחכם השלם כסדר' יהודה מינו דלי.

²) שומע לביצה בדרך ענה אסר על עצמו שיהא כביצה, כאסרם
ול אסרוה שלא נהפחתו עיניו, ועו השומע לביצה הוא חכם כי, אשר כאסוף
ביצים עזובות כל דברי חכמה אספי' ונוסף על זאת לשון זה הוא כמו השומע
לביצה, ויש בו גם רמו לכתב ר' עזריה שכו תבע סטנו דסי ביצים שקבל
כמו שנראה מהמשך הענין.

³) עם רברי הכסיו ול ביצה סיו עא ספני שצריך ביצת הניד
ומי' הערוך ערך ביץ וול ניר הוא סיר וכי' ועשו כמו ביצה הוא חזק.

להכנה¹) עד כי הורנו גם גם ביצות²) ביצי אוצה לפרוע
 לפרניות³) בסם כיצר סכוכין⁴) הכיאו בעל מנורת הסאור נר
 ששי פ'ג אד ינאי כל שהוא כביצה ביצה טובה הימנו ובר סלונתאי
 סירש שרצונו אכילה במנת⁵) כל דבר שיהיה להם או כשר או וולת
 זה עד שיעור כביצה ביצה טובה הימנה⁶) ולדידי לא ניהא לסז לשון כל
 שהוא כביצה, ופרשתי כל דבר שהוא מתחלת ברייתו כביצה כמו אנו
 יחסו, דג קמן וכיוצא בו ולמשל מזה, ביצה טובה הימנה ונקרב את קרבן
 אלהינו ונכביר ביצה במלין⁷) לחכמי הארץ וכלם שחקו לפי ביצתן ראמרו
 כי לא טובה הביצה באופן אשר דמיתי ואותר אנכי לכדי כביצה כי ערין
 אשית עצות בנפשי ואיני מתישב לי ואולי גוי אוכר כביצות ביצות
 המה⁸) להגיד לך באתי.

ולכן נא תבקש בסתר⁹) קינה וכיצה במקומו בסרק האמור אולי
 ויכל לקעקע ביצתן¹⁰) ומחשכתי כביצה תיכון ואומר לי ביצה ותשויה¹¹)
 אני בינה כי הארכתי סרעון הביצות עד כא רבריך, ואמרת חכו נא מעט
 עד סירוש ביצות מרחוק אמנה אושן¹²) ואתה אל תאשימוני כי עזבתי נושא
 אחר והלכתי לנוע על הכצים¹³) כי ללמוד כלל דבריהם זיל ואפילו

(1) עים מה שאמר רבה בסירוש המשנה (ביצה ב' ע"ב) משום הכנה.
 (2) עים הגמרא סנהדרין ה' ע"ב תלמיד אחד בא לכאן והורה לנו ס
 ביצים אין סכשירין ע"ב ולא סירש כי הוא החלטן שלהם והשומעים סברו כי ס
 ביצים הם כדכתיב (איוב ח' י"א) הינאה נוסא בלא ביצה (ערוך), ואולי צ"ל
 בתקום גם השני ס.

(3) אולי כוננו שעליו לפרוע לנשים דמי ביצים שקבל.

(4) ברכות ס"ד:

(5) במנת, יש להציה מין או לסרש מלשון מנה כלומר חלק כל דבר.

(6) הוא סירוש רשי במקומו. בימים הרם לא היה שים בידם מפני

נורת האספיוור ע"כ סביא האמטר בשם מנורת הסאור ולא ידע שבר סלונתיה הוא
 רשי בעצמו.

(7) עשה"כ איוב ל"ה י"ו כלומר רבינו בדברים על ביצה לפני החכמים.

(8) עשה"כ דברים ל"ב כ"ח כי גוי אכר עצות המה ואין ברם תבונה

אולי יש לסחוק את המלה כביצות.

(9) מפני הגזרה הגל' הסטינו בויניציאה בחדרי חררים את התלמוד

(כתב יד או נרמס) שהיה להם, על זה נוסב מה שאמר ת בקש בש"ר.

(10) עיין ערוך השלם ערך ביצה.

(11) תשויה כן כתב בכל מקום תחת תושיה.

(12) עים ישעיה כ"ה א' עצות מרחק אמנה אמן.

(13) עים שופטים ט' ס' והלכתי לנוע על העצים.

כביצה כסה דיו שסכו במסי ירש ונקראת מסי כיצה וכע"ד
 גם כביצה טוב[ה] קמ"ל וראוי להכין מטה היא טובה,
 עכ הנו לכם דבר כביצה ולמען לא אחיה עוד מקח עצים במדבר¹) ועל
 כת למשא, לא אאריך עוד רק לתשוכתו אצמה ואחלי לאל לתת משאלות
 לךך וכל ביצתך²) ימלא והיה ברכה אתה ורועך אנשי מוסת.
 שמיסרת של ביצה³) כותב כנחיצה אהבך כלי שמצה.

פ.ח.

למזהד משה מרמי כהן לרינו⁴) לכ חכם ישכיל שלום!
 התמהמהתי ולא חשתי להשיב דבר אל מעכז על אנתו היקה
 מימים רבים עכרו כחוכה לי כי הכרת סניה ענתה בה מולדתם כמזל
 מאדים כת כעס אף וחיסח מקרוב היה ננד[י] האיט הוא נתתי
¹) מקח עצים במדבר צל מקשש עצים במדבר (כמדבר
 סו ליב ולצ).

²) ביצה כמובן ורע כמו שנמצא כמה פעמים בדברי חכמינו זל
 (קארוס עך הגל).
³) שכת כיש עיב.

⁴) לרינו, צל לרינו (Rovigo). הוא ר' משה בן ר' יחיאל זורטי
 הכהן, אחר סן המוסלים המקה בדוינו והיה נקרא גם רפא (משני השמות יחדיו
 נולד השם רפא—מורמו) אמנם לא הוא הגוכר בסי משכית מלחמה יד עיא
 שורה 1 בשם הרב רפיא זל כמו שסבר מורטארה (מח"א 15) כי בשנת שמי:
 שבה נרסס ספר הג'ל היה עוד בחיים ואמשר שבמקום זל צל כין. בסי
 מקה ישראל (ויניציאה שמיז) לד עיב אמר עליו המחבר ר' יהודה סאלטרו
 זל האלוף משה בן הגאון כסודרד יחיאל כהן מורמו זל סנוע שועים וקציניכ
 שיש לו עין רק וסברה נכונה ובקי ברינים הוא בהיותו מרכיץ תורה בלאבאריאה
 היה נסי ביד קרוב לחוינו שאמר והסכים לכ' פדוזה ויירנה ועתה ש בא
 בדוינו ותלמודו בידו ינדל נא כח סר באתריה לאזור כסודו עכל. בשנת
 שסיח הרפים גם הוא ספר בפני עצמו כויניציאה על המקה כרוינו בשם סלני
 סיס חותם א כ בשנים ורך כחכמה. נמטר כיש תמוו שמיד (דיואן 343, ליא
 29). אכיו ר' יחיאל נמטר קודם שמיכ ואטו החל סרים סי חשוו שניז
 כויניציאה. בסי צרי למש (ויניציאה שעיט) בא גם דוא בין החותמים (Soave
 Cor. Jsr. 1876, p. 149). ראה על משפחת רפא מורמו ספר העור ביב
 וכני יונה סאת אליקים כרסולי (רעדעלדיים התרכיז) ואת המטר דעת
 קדושים ובפרט צד 145 וגם הערתנו כסי ה' 2. אולי רסו ריא'ס באגרת
 הנכחית על עשק המקה כרוינו שהתעסק עליה כעשע כל חכמי איטליא
 ורבים וגדלים חוצה לה (ראה ח"א)

הכתב אליו ואמר לא ארצני בשעת כעסו ואמתין עד כי אפס קצף והיה
ביניהם שלום ואשיבה לו שלום.

ואשמע אחרי קול רעש גדול ועמך כמריבי כהן כי ממשה ועד משה
ככאן ואילך מוסף והולך, וכאמת לא היה טוב כעיני ואשתאה אחריש
עתה כי מרעתי כבר כלה זעם ושטף ועבר פן יחזיקני בית לשון מרבת
גדולות ולב רשעים כמעט מאשר חבה יתירה נודעת היתה מזה לזה . . .
ונאמר לקיימה כשנולדה, ואנכי לא אצתי להשיב לגדול ממני כחכמה
ובמנין עתה הגה באתי לשאול בשלומי ועוד ימים באים ואשיבה ירי במלי
דאורייתא דידהו ונימא ביה מלתא וכנן אספיק הטעם להשתחות לו ואומר
שלום נכון למועדי מצותיו. סדארה חי לוליו השמיה.

פ.מ.

לכים ישראל קוניא?¹ יצו. הולך תמים ומועל צדק אוהבי שלום.
הגיעני עד הלום כתב מאת האלופים מויניציאה עיר ההסנר?² אשר
היה ידוע אצלי מקדמת רנא בדברי עם כבודך עזו ולאשר כמעט נמיו
רגלי לבוא לרור כן כאשר ארוני יודע, וארא והגה הכתב המשוחד לי
דברים בעלמא אין בו כלל העולה לדבר למצוה נגדם, ונכ המגילה עפה
ברפוס אשר לו כהיותו כי חסן הייתי תענה ותאמר איזה ררך יחלק אור
זכה יעשה בו וסאיזה עיר ומדינה יוקחו הגערים ללמוד ומי בראש על
הצבא וההנהגה וכיוצא בו כן היו מתהלכים לכות בני האדם לעזור
ולתמוך גם אם ירחק מהם המקום, כי להלל ולשבח מצות תית לא צריכא
דכולי עלמא ידעי כי עסק תורתנו יין ישמח לכב אנוש ואיך אמר יאמרו
כל אחר אוסר לנפן עירו ומדינתו ויין חומשים ישתה בארצו, ומה לנו
ולשירה הזאת לא ידעתי מקום זו אנה הוא אני לומד כסוח בקיני ולמה
אמסה בקיני [?], אין בכל זאת מחשבתו הקרומה אל המצוה ולכבוד כאשר
האמנתי ברור וידוע לו סכל אשר דברנו יחד כויניציאה כמה פעמים כהיותי
דורש קבוע פה ככהכ הגדולה ככל יום ותל מקשיבים לקולי תמיד כל
הקיק, ואתמול כיום ש"ק הארכתי למענותי בדבר זה והעידותי בהם היום
על טוב הכונה והבחר המקום ויושר המעורר וחכמת התורה להאמר בצירוף
רית ואמרי רזל אשר שמו כפי מן השמים, ואם ידעתי לו [לא] יועילו דברי
קבועים לעתים כתורה או נדכות קבועות מחמת כמה הרפתקים אשר על
הקיק יצו והעורר בהם בעלי בתים, לא נתיאשתי בעת וזמן דברי אשר
יצא מפי ישיבו ריקם בכל כל. וראיתי אני להודיע כיום דברי אלה לכבודך
על כל סבה שתהיה למען ידע כי אחרי עבודת ה' ואהבתו כאהבתי אני

¹ ראה סי' כ"ט לי' וסי' קל"ו.

² כפי שכתב בחיי יהודה היה נסגר בכל עת שסגר את עצמו ללמוד

מוכן במירארה וככל חקום אשר יהיה שמה מקומי לאלום התיק ארונני
האומגלינגי¹ נרץ אשר לרגליו² אשתחווה ולמען אחיו יצז אויש וכן יניד
לארונני מהריר אליעזר מניצה³ יצז בשמי שלום.
מירארה כז יוני השסיה.

צ.

להר שלמה סולם⁴ יצז ויניציאה. חן צדיק בארץ ישולם שלום!
סקורת שלומים ממעלי קבלתי ויכר יהודה ויאמר צדקת ממני, אבל
אעשה ואבי שנשמים נור עלי להתראות רישיה דקרא כהתחלת ס"י בית
כאורך ימים או מחמת מסודר וכלתי מסודר. האמנם יכסח עלי כי אגרתו
זאת תחא לי לקירושין לקבץ אותם על יד בכל הקורם שאוכל ואשלמה
בתורות לי, וכין כך יתוצה לקבל ממני תסוד זהב ושלום ואהבה.
החסן ביקרו מירארה יז לולי השסיה.

צא.

להח אברהם קאמיאו⁵ יצז לרומה.

האיש אשר חסצתי ביקרו שלום. אגרתו מירך נגורה ולא בא מה
המקום והחסתי ינון על ינוני כראותי כבודו מצטער על יציאתו מיניציאה
ותשוקתו אליה. ונשאתי קז כעצמי מה אעשה אני הגבר אשר שם נולדתי
ושם נתגדלתי ושם ישכתי בסוד משחקים בעסר רק הליכות
עולם אל תקר⁶. ועוד מעט שכוע זו סורים עבר שמתי לדרך פעמי

¹ הוא ר' נתן אנטולינג (ראה ס"י ע"ז, 2).

² ב"ס ס"ח ע"ב: וכי בערביים חשרתו: המשתחיים לאבק הליהם.

³ ראה ס"י קליה, 3.

⁴ מסמחה מסוארה: בויניציאה, שמעון סולם (נמסר שס"ז) היה אבי
סרת שרה האשה המרוללה ע"י שירותיה האיטלקיות (רעטץ X 146; שואכע
Corriere II 157, 160, 188—196 ושם 159 על יעקב סולם). ריאם מוכיזה:
לשבח בהקדמת חבורו אסתר אשר כתב והעתיק לכבודה (תני 330). וזכר עוד
משולם בר יצחק סולם (סח"א 64), אבל שלמה סולם לא מצאתי רק עוד מעט אחת
בריואן של המחבר ס"י 284: שיר למעלות לשלמה סולם ביום חתונתו עם סרת ריקה.

⁵ ס"ה 1.

⁶ דבריו אינם ברורים, מורכבים הם ממקרא מררש ומשנה: לא ישכתי
בסוד משחקים ואעלו (ירמיה ס"ז י"ז); תנא דבי אליהו כל השונה הלכות
סובסח לו שהוא בן עולם הבא שנאמר הליכות עולם לו אל תקרא הליכות
אלא הלכות (מגלה כח); והוי מתאבכה בעמר תלידה (של תח אבות א' ר').
אולי כונתו ששם שחק עם התנוקות בעפר ושם לסר תוד.

לשוב לדור שם וקבעתי לי מקום בבית שארי הנשיא הצקוסי⁽¹⁾ יצז בשכר הגון והקיק מסה סכוני נם סככוני לא נתנוני להתאמץ לעלות במרכבה ישובו לאסור אותי סה שנה אחת או שנתיס ימים יאריך הסיפור בספרות איכה נהיה הדבר ומה אעשה והרת נתנה בעבדי ה' [?] ולעמול להח ננר רצוני. ואתה עתה ברוך ד' אשר חננך ה' חירות על הלוחות השחרות והנחרות אם נכספה נפשך לעיד ההוא שוכה את שכותך אליה. ומה נם כי תעלה רוח המושל עליך עם כלתך הנעימה הממתנת עליך כארץ עיפה למים כי כן היו דכרי ימי הפסח אשר הייתי בויניציאה עם קרוכך חמך יצז המתרעם על רוחך, שמה תרעה ותרכץ בנאות דשא ואת צמח דוד קרוכך תצמיה וקרנו תרום כישועתך כי לך מקה כל היום ולי תהיה קורת רוח אחרי אשר מנעני הזמן לישב בקריה העליזה הזאת ישבו כה אוהבי ורעי ומננדי יעמדו ועל כלם אתה הוא ידירי, עד אשר ינוח ד' נם לי ואשוכה למקום מנוחתי.

אשתי והילדים חנן ה' לי הגם כריאים ושלמים חוץ ממעט גרב א: ילפת אשר על פני נוסת הגערים וכלם אליך ישכרו ושמןך לא ימוש מפייהם. הודיעני אם קבלת כתב בעד חרי שמעון בן נמליאל מנארגי הדר כפיטאליאנו⁽²⁾.

ושא ברכה מאת ה' פירארה יום ה' ודגלו עלי אהבה⁽³⁾ למכני השסיו.

צ.ב.

לנאון מיהריר בן ציון צרפתי⁽⁴⁾ יצז. שר צבא קרש לי: כאשר דמיתי בן היה מהאשכנזי ההוא אשר דבר לי מעכת כי כבר השתדלו ממוני הקהל יצז והיו מוציאים אותו מכית הספר כאשר כאו סיעה של אחינו ואמרו כי כפיו מלא לאמר להתהפך אל נקסם⁽⁵⁾ והוליכוהו אל בית המוסרים באופן כי כבוא עתה הבחור הלז לשאול מאתם סיוע מנעו להוציאו משם ולא רצו שום אחר מכני הקהל להמסל כזה אפילו כריכור קל שזה פרוטה כי חמירה סכנתא ולא נכון לעשות קטנה או גדולה בעסק כזה וגם כי צעק ושוע שתם תפלתו ועתה חלה פני בכתב הלזה בא להגיד אל מעכית כי מצרו לא נמנע לעשות כל האפשרות, וכן אני . . . כי שם פניו כחלמיש והסציר עד בוש ולא יכול לסבה הגזכרת⁽⁶⁾—ואין מלה

⁽¹⁾ הצקוס, צל סאלס ארו בן יוצא לנו מארת צי.

⁽²⁾ לא מצאתי שמו במקום אחר.

⁽³⁾ שיר השירים ב' ד.

⁽⁴⁾ ראה אורות חיוו חלק א' נזכר סי' ק"א, קסז.

⁽⁵⁾ נקסם (או דקסם).

⁽⁶⁾ אם שסעו הכוסרים כי יהודי אחד גלה דעתו להמיר דתו הביאודו

בעל כרחו אל בית המוסרים בן היה המנהג בכל ארץ איטאליא.

בלשוני זולת זה רק להשתחות אסים ארצה לפני כסאו אלהים יכוננהו
עד עולם סלה. סירארה כג דיצמ: שסו מקמני משרתו הצעיר . . .

צג.

אלוף תימן להחכים ידריס כרול ונשא על המורים שארי הגאון המרומם
כמרה יהודה סאלמארו מפאני¹ יצו. מאסף לכל התכונות שארי ואדוני שלום!
ואני בכואי מפארווה לנכול רווינ² עם מעכית זה ימים מעמים
צבור יצבור [?] אשר דברנו בהיותנו רוכבים צמורים להקל מעלינו שורח הדרך
על אורות ומסתים ומלחמה מהטקה וגם שם כחוינו לא הונח לי לילה
ויום מאת אשפיוכי להטכ הסימור כזולת זה, וזה שכתי הבית לפני יתיצב
ספר תשובותי עד כי אשר מאמתי חשף [?] נסתי עד הגה מעלייך
אות קסנה בנידון זה לא יכולתי להתאסק עוד ואשים עיני מסרת השכת
עד היום על הדין ועל האמת לא להציא מפי ולא מתחת ירי כלום חי
אלא כעוסק בתורה בכלהו תנאי ובכלהו אמראי לשמוע שני חלקים מהמענות
ורגני מעיו לכוא לחלות סני מעכית אם יוכל ישלח שתי שירות לכר מיסור
דרכו אשר הוא הולך בדכר האיסור לא יסריח לכתוב . . . המתנגדים
שהכלי נקוב כמטל תורת שאובה וההמשכה תיא³ וראיה הרוצה לנקות
המקוה שתקנתו בכלי נקוב או לסחות עיי איזה יהודי מסה. וישלח נא
לי אחר מן המגילות ההן אשר נרסמו כי עמי היתה ושלתיה וענותו
תרכה לסלוח על המשא.

כרוך ה' כלט כריאים ואנכי וכיתי לעבוד את אדוני, ושלומות כחול
הים מזונתי לנות ביתו וממני לבנו הגדול יצו ואשתחווה בקידה ואויש.
סירארה אזי מים שטפוני⁴ השסיו.

¹ ראה אודותיו ח"א.

² כן תקנתי כאן וגם למטה במקום ירוניני כי האגרת הוואת מוסכת על
המריכה הגדולה בענין המקוה כרווינו אשר נרחיב עליה הדבור בח"א. שלשר
ספרים נרסמו בענין זה: א) טשבית מלחמות הציאו לאור ר' יצחק נרשון
(ויניציאה שסז), ב) מקוה ישראל חכרו ר' יהודה סאלמרו מפאני מתושבי
ויניציאה. (שם שסז), ג) סלני מים (שסח) סרי משה כהן סורטו (ראה ס'
ז"ח 1). המריכה נמשכה כמה שנים ועוד לפני הדפסת הספרים הגל
הציאו האוסרים והמתוים מלות עפות בענין הזה אשר נקראו גם לחות. למי
מוסבים דבריו, לפני יתיצב ספר תשובותי על הלוח אשר הדפס החכם מאלטרו
אמנם יותר קרוב לאמת להציה מלת תשובתו ולקרות במקוטה. הסשבית
ולרמב"ד הדברים הגל על ספר המשבית: אמר עליו שפאס בו. דאותיות חשף
לא הבנתי, במקום מעליין אולי צל מעליית ר"ל שלא כתב עד עתה אות
אחת כנרון זה.

³ תיא רת תחת יד אדם.

⁴ תהלים קכ"ד ר' (רמו לעסק המקוה).

צד.

אל מע"כ בני קארמי¹) יצז זרע קרש מחצנתם שלום!
 הן היום הקריב תלונתיו לסנינו האלוף מוריד נתן אוטוליני²) עליכם
 חאחים המוסלמים בני קרמי יצז על אשר הוא נושה בכס סך הגון זה כסה
 ימים ושנים וכבר כלו כל הקצין ועבר זמן וכל עדן ועדנים אשר האריך
 לכם לפנין סן השורה כאשר הראני לדעת מתוך שמרות ומכתבים שרירין
 וקייסין ולא באתם עד עתה לכלל סרעון להויל זהב מכיס ועיניו מכלות
 אליכם ותקומו מסה נמש. וכעת המיל תחינתו לסנינו להזמין אתכם לבוא
 לעמוד בדן עמו פה ויניציאה כי בן הראה אותנו איך קכלתם עליכם
 בשמרות שנתהו בניכם ותנאי התניתם שיוכל להביאכם אל המקום אשר
 תתאוה נמשו עד ויניציאה ועד בכלל לרון עמו גם כי ירחק מכם המקום
 אם לא תסרעו אותו שם למען יבוא כספו באמתחתו ובאמת עמו אנהו
 בצרה ע"ז כי דאבה נפשנו על צערו והן גם למען שמכם המוכ המהולל
 בנים ואשר אהבת עולם אהבנו וכל לשון תקום אתכם למשפט תרשיע
 ומה טוב אם סאו הקשבתם לקולו ולסרוע פרעות כמטל עליכם וכעת לא
 השמענו כזאת, מיט לא יוכלנו לאטום אוננו מלשמוע לו על הישר והצרק.
 ז לכן נחלה פניכם בכל עוה לתת לכסף מוצא מהרו חושו לשלם חוככם כי
 זה כל חסין, ואם אין נזורים ומצוים אנחנו עליכם כנזירת נחיש להביא
 הסרעון אל האלוף הגיל. ואם יש מילין להשיבו ולרון עמו בכיד ע"ם
 התנאים המבוארים ביניכם על אשר הוא תובע מכם עד כי מושכעים
 ועוסדים אתם מכה התקיעת כף והחרמות אשר עינינו ראו משמרות אשר
 קכלתם עליכם חובות תשלומין דבר בעתו. ובהגיע כתב זה לירי הגעלה
 כ"ס . . . יחשוב כאלו יראה וישמע גם ליתר האחים אשר בעיר שם כי
 על כבוד הגיל במשא הואת להשמיע תיכף אליהם.

ואם כי חשכנו אל נכון שלא תתמהמה ולא תבואו לירי מרה זו
 רק שקול תשקלו הכסף אל האלוף הגיל כי סאו ומקדם הגריכות לכם
 למנה קרושים אשר בארץ סמעי די להתפאר, לכן נשים קץ לזכריו
 וזכרת ה' היא תעשיר ותצליח אתכם והייתם לזכרה בקרב הארץ.

צד.

אל בני קארמי הגיל בשם הגאונים מסה לקיים כתב רבני פירארה יצז¹)
 כא לירינו פתשן כתב הלז סמעל רבני פירארה ומרבריו לסדנו כי

¹) ראה סי' עין, 1.

²) שם 2.

³) הקיום הזה נשנה באותו קובץ בעצמו בשניים קלי הערך בסט' הבאה
 לצי' ההוצאה הגוכחית אחרי סי' קים ונסצא עוד פעם שלישית בקובץ הראשון
 בהוצאתנו סי' עין (ראה שם הערה 2).

משה הגנע ספירוד החכילה הגעשה בניכם להיותכם משליכים בכרור זיל
הבא קא מרדי לי וזיל הבא קא מרדי ליה וזיה לנו יגון וצער גם אנשי
המקום אמרו לא היה כוח קדושה ומשפטם לכן אלה הדברים הדברים על
צדיק עתק מהחכמים האלה לעילא מכל ברכתא ותשכחתא הם ראויים
כדראי ואנחנו מוסיפים כח כבורה של מעלה ומזכירים ומוהירים אתכם
ענפי ארזי אל לעשות ככל אשר שית שחו לפניכם בסכת הלזה ועין
שמענו שיש מכם אשר נתחייבו מחדש למרעון קצת חובות אלו והנשארים
היה נסו ודומה עליהם כאלו סקעה מהם חובות תשלומין אחרי כי לא
עליהם היה נשם נדבות לחייב עצמם עתה ורק על המתייבים מחדש לכר
המשא הזאת ודעו וראו כי לא כן הדבר ולא כך הרין כי אתם חרובים
כלכם באטורה אחת בחייב זה כמו זה עד אשר תחלקו נחלתכם, ולכן על
כלכם יעלה ויבא דברט, וזנה אנחנו מצוים וטורים עליכם כגורת נחיש
בכל תוקף להיות נכנים לקיום מה שנאמר לכם פה אל תמילון מכל אשר
דברתם ומרם תום זמן העשרה ימים כגל קומו ועלו אל המקום מוכן אל
האמת ואל השלום שם היו לאחרים להסדיר ולהגביל עסקכם ותנו כבוד
לתורה צוה לנו משה להיות צדיק חזן ונותן לנושה בו, וקוהה נאשינו
לה תשמעו ותחי נמשכם או יאמרו בניימם סמקום יצאו אלה שהם ראים
לברכה, ומן השמים תתברכו עם החיים והשלום.

צו.

אל קיק רומא¹) בשם הגאון משה ברבר כבוד שכת ואכילת נבינה של
גוים סנות צבאות קדושים רוממי שרי תמיד שלום!
מספרים כבוד אל וקדושתו ראו ראינו נלילי זהב אצבעות החכם
גזיר אלהים הרי דוד אמר²) יציו רצוף אהבה ככתב מגיד מישורים
הטוב והישר אשר הרריך כנעלים וחשובים בני קהלכם הקדוש לעשות
סייג ונדר להיות ממכניסי שכת במיהרא דמהניא לשכות בניכם כמצות
רצון חכמינו זיל להוסיף מוחל אל הקודש במרם יבוא השמש וכל מלאכה
נסבזה תהיה, ואשר על זה תוכרו לה יחדיו חכרת אנשים מלומדה לא
בציד לעלמא מתלתין ושיתא צדיקים³) זריון מקדימין הרודים בעם העושים

¹) גם ארת זו נשנה באותו קובץ בעצמו בס"י שלישי הבא לסי' הוצאתנו
אחר ס"י ק"ס.

²) שלח מירושלים לקבץ נדרים ונדבות לעניי ארץ ישראל (ראה ס"י ק"ז).
השלוחים הללו היו בימים ההם גדולי הארץ ועשו לפעמים לא מעט תקנות
מעילות בקהילות חצוה לארץ ורבי דוד היה אחד מברגדלים הללו כנראה
סאנתנני.

³) סוכה א"ר.

כמלאכה סמוך לחשיכה—ונשמע וישמח לבנו אשרנוה וקיימנוה כרחוי כתשכחות
 והוראות כי גם פה לא עשינו מאומה מאז מעולם לסנות ערב וכעוד היום
 גדול עת האסף המקנה והמקח והממכר בכל הקהלות מזה וכוזה. אשכנזים
 הלועזים וליואנטימים¹) צוחה ברחובותנו קול קרא ומדבר סנו דרך ימי המעשה
 להכרית עולל סחוץ ובחורים מטלאכתם ושבתו ולא ימצא מאיש ועד אשה
 עד יונק אשר לא יקום לקול ההוא ולא יצא חיים במחמו לבלר נקולמסו²)
 בי אל בית התפלה יעלה ויבא כל העם מקצה ססק חשיכה אין מתעסקים
 כוראי ומרליקין את הגרות ומוטגין את החסין בערב השמש לא אץ לבוא
 ולא וו כלבד כי כל מאכל אשר יאכל אם לא יובא אל התנור שעה אחת
 קודם הגיל לא יכנס עוד כתוכו אם מעט אם הרבה ויכלא העם מהביא —
 הן כעונותינו נותרה בת ציון כסכה בחרם³) ריקנית טן המצות נתרמינו
 ביום צרה, לכר זה נשאר לנו סיתר הרפאים סתנה טובה כבית ננויו ושבת
 ישמה כבר שמוה נוסרים לנאולחנו אלמלא שטרר ישראל יסתי שכתות
 סיד ננאלין⁴) אשרי שומרי ערותם ויישר כחכם ששטררוסם⁵) סשיעתו
 ותשימו העקוב למישור.

ואולם תחי נפשכם לעד נצמערנו כביר לא מוער כי שמענו את
 אישר הוביש—מי שהיה—את סנינו והביא סער וראיה סמנו לדבר עכירה
 היא אכילת כנינה של נויס, כי אמר עלה נעלה גם אנחנו כזה ולא הורישנו
 אותה כי אכול נאכל אותם ויש ויש אתנו דכים סקהלתנו לא נזדרו כהם.
 אי לזאת נאמר יסכר סי דוכרי שקר כי הוציא דבה על קהל ה'
 הן לא נהייתה כזאת סאו ומיטי קרס, ועד היום לא נמצא נוהג קולא
 כרכר זה וקמן נורול נזר סמנה כככל יתר סאכלות אסורות נכלה וטרסה
 וכשר סגול אתנו ולחוטרא עכדינון סאשר נגלה לנו, לולא אם יסתר איש
 כמסתרם ואנהגו לא נרע סה נעשה, כי אין לדיין אלא סה שענינו רואות⁶)
 והגסתרות לה' אליקינו.

אמנם כגלוי המישפט לנו, ומאת מעלתכם תצא תקנתא לחוק את
 ברק נלותנו זאת ססה ומסה אשר נתמלאה כולה בקיעים, וכאשר החילותם
 לרהאות את גורל ידכם החוקה לעבודת אליקים כן תרכו וכן תעשו, ולמען

¹ שלשה קהלות הללו קיימים עד היום הזה בויניציאה. הלועזים הם
 הקראים איטליקים.

² משנה שבת א' נ'.

³ עשהיב ישעיה א' ח' לטי דרך המכר לשנות ע"י אות אחת טעב
 הכתוב (בחרם=בחרם).

⁴ סתנה טובה. וכו' שבת י' ע"ב; אלמלא שטרר וכו' שם קיח ע"ב.

⁵ ש ש ס ר ת ס, צל ששברתם. שבת סז ע"א.

⁶ כ"ב ק"ב.

לא יהי עוד כתבנו זה יהב חכמתא לכימינ' נקצץ בנתיעות² הדיבור,
והי ישלח עורכם מקודש לעכרו כלל שלם ונפש חסצה כשלוטמס.
על הכתב

גילות עליות בני עליות נכורי כח עושי דברי ה' כאמונה ראשי
ימנהיגי קיק רומא בצלם אורם כאור החמה לכולם שלום!

צז.

אל הגאון מוהרר מנחם עוריה מסאנ' יצו.
המתחיל במצהה מטרומ שכתו על שקל אנשים נכסף רעכיר מארבה
עשה [עצה?] לאדם רם ונשא ואם מצער הוא, לו יאתה תהלה כי גדול
המצוה ממנו ומאתו נליתי אחן ה' אליה⁴ יצו מרצון מעכית ונשמע
פתנם המלך והשיב לי כי בראותו המלאכה פשה ורכה והוצאה יתירה
מהעולה על רוחו, עכ אין דעתו נוטה להמסל כה, מצורף לזה כי הוא
סבורר לשום לדרך פעמיו עתה ולא ישוב אולי עד זמן שני ירחים, והיה
אחרי אשר יסכים ה' על ירינו להרפים החיבור אם יחסוף מעכית לתת
לו מאתים או שלש מאות מהם כסף ישקול כאשר ישית עליו כערך
קרוב . . . ובכן דברתי עם כבוד זואני דנארו⁵ וכי ד' ישראל זפורני⁶
אשר התפארו עלי לעשות מהם אלף בנייר טוב וכאורך היריעה⁷ מסכירות
ויפות ולכל הפחות אמרו לי תעלה ההוצאה טיב סקורי⁸ כי האותיות

¹ לכימינ, צל לחכימין עי' דניאל ב' כ"א: יהב חכמתא לוחימינ;
² עי' הברייתא חגיגה יד ע"ב אחר קצין בנטיעות וכן יש לדגיה
או בנתיבות.

³ סי' ו' הערה 1. — לפי העתקות אשר לפני עיני נמצאים הארבעה
היסנים מצד עד קי' שתי פעמים באותו קובץ בעצמו.

⁴ אליהו אשכנזי הגוכר באגרת הבאה קבל עליו להרפים החכור וכאשר
שמע כמות ההוצאה נסוג אחר, ריאים סודיע זאת להמחבר ושואל אותו אם
רוצה להרפים מסרו על הוצאותיו. אליהו בר' אליעזר אשכנזי הוציא זבחי
שלמים פי' על סדר ההפילות וקדושה ותקיעות של ריד, כד עבודת יויכ לרם
קורדוכיו וכד סלקות כמנהג חסדי אי' (לובלין שצ"ג, אוצר הספרים אות ד
39; CB. 3242), אביו הרופא ר' אליעזר בן הרופא ר' אליהו דר בוניציאה
וזהו לו ריב ועסק עם הרב שמואל יהודה קצינאילכוניין ועוב סקום שושבו ובלה:
אף ימיו בקראקה (פירסט 62; 1; סח"א 4; אור החיים 418).

⁵ הוא הארון בעל בית הרומס Giovanni di Gara שררפים ספרים

רבים.

⁶ הוא המגיה בכית הרפוס הגיל (ראה צונין 258 Zur Geschichte).

⁷ אורך היריעה = folio.

⁸ סקודי מטבע וניציאני (Scudi).

נרולות כן ידמה וכן יסרוץ כמות הגייד עם ביאר כי אותו תוספות
המתחיל בפרק לפני עריהן יבא בכתובת רמ"י) קמנה כי כן משמטת
לדעת, ועל הדגחה אם טוב אני בעיני אעמוד על המצפה בכל כוחי על
צר היותר טוב וההתקפה מוסקד כירי.

יכאו נא דברי מעכ"ת וכברנוהו ינזור אומר ויקם לו כי מאז היותי
נכסף נכססתי לזכות לשרת בקודש וזרת מעלתו, ואם כי חזמן השסילני
עד ארץ ומרם באתי לכלל איש הי ענה כי והרע לי חסורי
סחסרא והכי קתני בחנתי כאשר המה ישמחו ויעלצו לשרתו ולכרך כשמו.
וכפי סרושת השמים יכונן כסאר מאז ינדל אלהים חי וישתבח בקרב הארץ
תמיד עם החיים והשלים: ויניציאת הדום רגלי מעכ"ת רצויה [?]

צ.ח.

להגיל גושנסקא ריזן עילאין שלום!

לו כסרר דברתי את אשר דבר אלי האיש סהר"ר אליהו אשכנזי
כרבר סדר העבודה²) איך נסוג אחר סטנו והדעתי לו כמות התוצאה
ואיך יבא החכור כרמותו בצלמו הכל כתבתי באחכה לכת בשבוע העבר
והאמנתי כי הגיעה האגרת לידו—עתה עיי שליחו קבלתי אגרתו זאת
השנית ועמה היו שני שליטי¹) ולא חסצתי לקחתם, כי מהם ירדתי

¹) רסי צ"ל רשיי.

²) סדר העבודה כון אל סדרי עבודה לתמידים ולמסאים . . .
נדפסו חמישית ויניציאה ירשים לפי צעדנער 529 בשנת שניז; לפי שמינשניידער
CB. 6342, No 6, בשנת שין. אגרתנו נכתבה בכל אופן אחר שין כי המחבר
סרבר מאשה וילדים ואלה לא היו לו לפני שנז כי באותה שנה נולד לו יצחק
בנו השני, אמנם יש לשער לנכון שאגרתנו נכתבה בשנת שניז כי הדס עשרה
סאסרות אשר התעסק ריא"ס בדרססו יצא מסכבש הרפוס שניז (CB. 6342)
No 11; צעדנער 530) בשנת ברכה עד בלי די בבית דנא דגזכר באגרת
הקדומה (ובטעות דגיה Wolf III, 696, Nr. 4 את Bartol אשר רסס את
שנת הרפוס לנכון שניז) ואין ספק בכר כי הרפוס לא נמשך יותר משנה שלשה
כי דרכם היה למרד להשלים המלאכה בחדשים אחדים.

³) שליטי הם סקורי כמו שסמורש בראש אגרת צ"ס. מסבני זה
נקרא גם סנן כמו שגראה סרברי ר' יהודה מוסקאטו בספרו נפוצות יודרה
דרוש כיא וזל שם: ודעו והאו גריבי עטים: אסמו עם אלהי אכרדם מיני
ארץ סאר נעלה, רצוני כי כאשר הזהבים הנקראים סנינים הם
עולים לכוה להשלים רצון ה' הוא באסת דבר נעלה סאר ע"ב והעיר על זה
אספעלכוים (סאר תולדות דג' ר' יהודה מוסקאטו דרואכביש תר"ס, צד 82)
שדורוש רמו, על המטבע האיטלקית שנקראה בלשונם (Scudo) עיש ויון
הסנן של מושל המטבע כו.

לסוף דעתו לא היה תחלתו כמחשבה להוציא רק ארבעה או חמשה דוקמי¹ ואולי אחרי אשר ידע כי לא יבא סחות מייב דוקמי יסוג אחר ימינו, לכן אמרתי אני אצפה לתשובתו אחרי ראותו כתבי הראשון, ואם יסכים להכניס בעובי ההוצאה הנני מוכן להתיצב על חעבודה וכל אות נפשו החשובה נמלא לא נוסף ולא ננרע הן כרמות החבור והנהתי, ובכל זאת הנני שולח לו אותו הנניר המתחיל בסרק לפני עדיהן כמצותו, ועיני תלויות אל אשר ינזור אומר כאשר יראה יגיר.

ספר תורת משה²) להח' אלשיך זל עורנו סה אתנו וערכו אי דוקמי בלתי קשור, ואולי אשלחנו עיי הלוח בא, כי אין מהם אצל המכר זולת שנים או שלשה, והוא שאל מאד מהחכמים, וכמרם ילך ואיננו אקנה אותו ואשלחנו עיי האיש הלז, וכמה רצוני בהדפסה הלא ירוע למעכת בי כל ימי הייתי מצמער ומשתוקק להדפיס ספרים הרבה אין קץ, ואין איש שם על לב תשוקה זו כמוני, כי קותה נפשי והחלתי להדפיס קמח שמיצתי סני בעצמי ממש, כי ישנם כדעתי סורים וסבוכים רעם סחבורים³) . . . אשר אם יתנני הומן מעמ השב רוחי הייתי נותן קץ ותכלית לאשר החילותי. אמנם נל המלאכה אשר לפני והילדים אשר תגן אלהים את עכדיך לא ינחני אף שעה קלה לעיין ולהבין ולהורות, לכן ער ישקיף וירא ר' משמים להוציא ממסנר זה נפשי אשר עם היותה מלאכת שמים מצאתיה ראיתיה מנע נמור⁴) . . . אם לא רוח ממרום יערה עלי להזיל עלי רסיסי מל חסדו ואמתו כאשר דיבר, אם יהיה דבר אשר תשיג ידי טובה ממנו אכיר ולו אודה ואהלל ובתוך קהל וערה אהללנו המיכה ה' למוכים ולישרים ולעטרת ראשי תהיה הודך. ואורך ימים ושנים.

צ.מ.

להגל.

אחרי כלותי לכתוב היתה לי ערנה קבלת תשובת מעכת וגם בא לירי החמשה דוקמי שלוחים מאתו ולקחתי גיב השני שקורי הראשונים — אכן קיתי לשלום ואין טוב כי לעת מרמה ממלאכה הוא עתה להמדיס,

¹ אוצר הספרים אות ת' 157.

² אגרת זו נשנה באותו קובץ בעצמו ושם כתוב. סורים סבוכים במקום סורים וסבוכים רעם סחבורים . . . המלות הללו אין להן פתרון גלוי לעין כל שיש להשלים סחבורים שונים ובמקום אותיות רעם יש להגיד רבים במקום. סורים סבוכים יש להגיד לפי דעתי ספרים ו חבורים, לפי הדגרות הללו תהיה הדוסחה האמיתית: כי ישנם כדעתי ספרים וסבורים רבים סחבורים שונים.

³ כונתו שאין לו סנאי ספני הילדים אשר מלמד אותם וסמנר עפרם בבית.

כי יצאתי לקראתו לשחר סניו ואמצאנו ובקשתי ממנו להתחיל כמצוה
והראני את נוהו ובית הדפוס ריק נכוב לוחות, ואין איש מאנשי הבית שם
כבית מהעשים במלאכה, ויחד עם הזפירוני¹⁾ נשארנו בהסכמה לכל הקודם
שיהיה עשרה ימים לתת ראשית לדבר בעיה — האותיות יהיו מאושרות
ומכות מאד שנדפסו בהן בחדש הצ'ר²⁾, והברך הרביעי לא יהיה כי אם
ארוך³⁾ ועל הכל נשתדל למלאות רצון כית בשוכ המדפיס לאיתנו הראשון
אני בעתה אחישנה אשר יהיה לסי דברי המדפיס כאשר אמרתי ברצון ה'
" ימים או מז למותר.

כך יקבל מעכ"ת הגייר אשר שאל ויעבור עליו עינו וישלחנו ואחר
יורסם ככתב רש"י קמנה כאשר הודעתיו כבר, ולעת המעשה אשמור חק
ככל הן בנייר הן בריו הן בהוצאם כיד ה' המובה. — ספר תורת משה
לא רצה השליח לשאת אותו — אין עוד מלה בלשוני כיא לחלות פני
כבודו להחזיקי במספר משרתיו הקטנים ויהיה ד' אלקים עמו ועל כמעלות
החיים והשלום כעבר האמור⁴⁾.

ק

להגיל. רישא דרהבא, עין הברולח שלום!

שמים זו כתבתי והודעתיו למעכ"ת כי עד הנה עזרנו ד' לכוא עד
תכלית חסצנו ותשלם כל המלאכה מס' ע"ב⁵⁾ תסלה לאלהים ודוד והוד
לכושה ככל מכל לפי ענית דעתי תאוה הוא לעינים ומנוקה משניאה,
וכאשר יוכל הרואה לראות מהדף אשר שלחתי תחלה במלאכה ומסוף
המעשה ועתה אדוני בעל הדפוס דוחק אותי בעד השארית הראויה לו
מפרעון, ואין סיסק בידי לתתה לו, גם זאת דברתי כבר למעכ"ת כי הוסיף
על משכורתה מאשר אמר לי מקודם, ומדבריו למרתי ירצה בין הכל כמו

¹⁾ הזפירוני, כן היה נקרא בקצוד ר' ישראל זפירוני הגובר למעלה בסי'
ע"ז 4, בנו אלישבע הזפירוני נפטר בליל הרשענא רבא שנת שעיר (לא 147).
²⁾ שנדפסו בהן בחדש הצ'ר, אין ססק שכון למסר צמח רוד
להרופא רוד סמסמחת התפחים (De Pomis) שנדפס בוויניציאה שמו ע'
המדפיס דנארא (di Gara) אוצר הספרים אות צ' 185 No; CB. 4841.
³⁾ אולי ר"ל Folio.

⁴⁾ האמור אולי צ"ל האמור (יהודה אריה ממדינא).

⁵⁾ מס' ע ראשי תיבות סדר עבודה והוא חבור הדמיע סדר עבודה רבה
ונוטא לתסדין וסוספין של כל ימות השנה, נדפס עם סרודי תפלה משנת שמיני
והלאה הם לכרו דפוס וויניציאה שיצ' 8⁶⁾ (אתגר הספרים אות סי 146). באמת
בא ריאם בשנת שמיט לוויניציאה ונר שם עד ה' תמו שין וחוד לסונטניינה
וישב שם עד כמ'יו שני. ראה סי צ"ח, 1.

מז סקורי. חלוצי היא לפני מעכית לשלוח לכל הקודם מותר שלו ולסדר עלי מה לעשות מהנותרים כי כדבריו כן אעשה ולזאת אעמוד על המצפה בתשוקה רבה. וכנשיקות ימינו הגאדרי, בכריעה והשתחוויה אצא ואומר שלום.

קא.

אל הגאון מוהרד שטואל דאל ויקיני¹) סירארה בשם הגאון ר"י זצ"ל²). אור עולם אוצר חיים שלום!

דברים שככתב בית ראתה עיני ותכן מה שמבקש ממני להנכות מן הבחור כמ' לאודריא ריאטי³) יצז סך אשר הוא חייב אל קוסת ת"ת משם, ובודאי אמירה לנכוה כמסירה להדיוט הגורד אל אלקים אל יאחר לשלמ — האמנם עדיין גר ותושב הוא עמנו וראשו ורכו שם עמכם יוצא וכא לפניכם כל היום ולא ארכו הימים אשר היה שם ולא ירעתי מדוע לא הצלתם בעת ההיא מידו כהיותו לפני כעיה וכמקום הראוי, ולי איך יאות לשלם כעזו ולקרוה לו ולהיות ביד ומל"ת⁴) כ"ד להזרע מנלימא דעל כתמא עם כ"ז לא סמרתיהו בלא כלום לתת כבוד לר' ולכבוד מעלתכם כי הביאותיו לפני זמם דמו הגה נדרש באזהרות רכות ודברים כדכרנית. ואף הוא השיב אמרים לי כי יכתוב ידו לאחיו שם סירארה אשר שלם ישלם את נדרו לכל הקודם ולא יעבור ואמר עם הספר לתתו לי למען יכתבו רכריו — ער כאן כרתי היות מקום שירי טנעת, ואם היוצא מסיו יעשה ויתן לי הכתב כטרם הרצים יצאו דחוסים אשלחנו בתוך אגרתו זאת ואם אמת

¹) דאל ויקיני, צל דאל ויקיני והוא הרב שטואל בן מהלאל dal Vecchio שחבר כמה ספרים (ראה אוצר הספרים אות ה' 195, ובסרט מח"א 68). ר' אברהם ריל ויקיני ב"ד שבתי סדוקנים רב בטאנטווה. שעה—ת"ב נזכר בקובץ כי בסוועאום האויאטי בפעטערסבורג (סריא בס' דעת קדושים צר 40, ס' 2).

²) הגאון ר"י הוא הרב שטואל יהודה קאצנאלבוניען; כן חתם בכל תשובותיו (איינענשטאט, דעת קדושים, סטרכונג תרנ"ז—תרנ"ח, צר 82), אבל ריא"ם שהיה כנראה סוסרו לעת זקנתו קראו רק בשם ר' יהודה. ראה ס' ס' 1; ס' 2; קיא 2; קיד 1.

³) לאודריא ריאטי מסשפה ישנה וספוארה. בלוח יחוס ריאטי (Rieti) אשר העסיד רינער (Geschichte der Juden in Rom II 74) לא סצאתי שם לאודריא, אולי נקרא בשמו העברי חגניה או חוקיה שנזכרים שם זמם בסודא 54. חוקיה ריאטי הוציא בויניציאה פעז' ספר משלי שלמה עם העתקה איטלקית (BC. 68 n. 418; פירסט III 158). יצחק ריאטי נזכר בס"י קל"ח.

⁴) וסל"ת, צ"ל ושליח.

ידבר לכל תכלה יש קץ גם שם לא יונח לו כצאתו וכבואו — והאל
יענה את שלום חן וכבוד יתן לו בכרכת שמים מעל ושלום.

קב.

אל בני קארמי יצו¹).

אתם ידעתם את נפשו החכם הארון אביכם ונפשו אחיו האלוף צרורים
בצרור החיים שהיתה רחוקים וקשורים כנפשי כשלהכת הקשורה בנחלת
טרוב ארבה וחובה ומה גם עתה אתם גם אתם² זרעם אתריהם אהבתי
אתכם כבנים הנולדים על כרכי אשר לזה גדולי כבוד הייתם כותם
על יד ימיני ועל לוח לכי חקקתי, וכאשר לקחה אוני שמץ ממנו מן
הדברים אשר יולידו אפילו בפחות משפחה לא אוכל להתאמץ ועצור במלין
והנה כאשר שמעתי כן ראיתי מודעה יצאה מאת האחים בני האלוף דורכם
זיל בדין ודברים אשר בניכם וידעתי נאמנה אם לא תאכו ושמתם לקום
ולכוא לקץ ותכלית חלוקת נחלת אבותיכם זיל כי תצא אש המחלוקת על
חוצות ויאכל גדיש ותסארת ביחכם הקמה נקומתה וצביונה³ ועכפ סוף
סוף אי אפשר להשפט ודחה דהיתם אותם לימים רבים מרחי אל דחי
ולגנ—ועתה בנים שמעו לי הנו לכם אנשים כלבכם יריב⁴ ויסטרו
בניכם באהבה ואחיה וכבוד של הכית הזה יהיה עלינו ובמקומו יהא מונה
ולטה תחראו בפרסום בין בדי [כריני ישראל] בין נראה שלא כרת ולא
יאות ליקר תסארת גדולת המשפחה — ולהיות נכון לכי ובטוח כי קול דברים
אתם שומעים בפרט מאודב מדר לב כמוני היום כאכ את בן ירצה השיבותי
אתור ימיני טכא כנוירה, שמעו ותחי נפשכם, ועושה שלום כמרוטים יחוק
במעוזכם יעשה שלום בניכם חיים כלכם היום.

ממני ומאתי יצאו הדברים סי הסוכר אליכם, נרצע לאהבתכם.

קג.

מסיכות הרבנות למוהרד שלמה מלוג⁵ יצו.

כי עוף השמים יולך את הקול הולך וחוק הלא חכמה תקרא בראש
הומיות עלי דרך כי איש אשר רוח אלהים בו עת ממרום יערה עליו לא
יוכל להתאסף מלהריק כרכה לזולתו על כל יודעיו ומכיריו. גם אנחנו
כאזינו שמענו טוב שם משמן טוב שמע סכ"ס אשר תורת אלהים בקרבו
ומאו היותו לאיש לא שש מתוך האהל אוהבי שערי ציון המצוינים בהלכה

¹ אולי נכתב גם אגרת זו בשם האון ר"י. בני קרטי סי ע"י, 1.

² קרושין ט"א ע"ב.

³ ר"ה י"א ע"א.

⁴ יריב, ציל ירינו.

⁵ לא נודע לי סמקום אחר. לנו הוא שם מקום (Lugo).

ותדבק נפשו כרינה של תורה פרמיה ורקדוקיה עלה מאד כחלוניה כא
 בארמנותיה עד כי גדל והשיג כל דרך וכל סיג כסף מהר בלי סיג
 ומסתחות הפנימיות והחיצוניות נמסרו לו והריתו ביראת ד' קנה לעצמו יתר
 שאת ויתר עז כארי יתנשא. ואולם מחמת רום מעלתו מרוח ענוה יתירה
 דאית ביה היה לו כמות עינים לא ידע אנוש ערכו — לאיש אשר אלה
 לו קמנו ונתעורר להסיר מכישול מדרך רבים למען ידעו כי נראה אליו ד'
 ויהיה קדש ה' מכוון להגדיל תורה ולא תהא מונחת בקרן זוית לתת לו
 שם כנדולים ולהכתירו בכתר תורה ומעתה השכמ ניתן לו ואת העם יורה
 וירין לאסור אסור וכדיני ממונת יסמוק ובין קודש לחול יכריל ויביאו לו
 עסק במיב ניטין וקדושין וחליצות, וכל הבא בידו וככה יעשה לאיש תם
 וישר ירא אלהים יטפוש ויוכיח לנרות ולהחרים כפי הזמן והשעה וקראו
 לו שם חדש אדוננו מורנו ורכנו מוהרר . . . ולא זה היום החלנו מעשהו
 ומהיום ראוי למעלה זו כי אם בשכבר הימים היה הגון לכרכה זו אלא
 שהיה כורח מן השורה ומש מר¹) כר' זירא ויתחבא האדם ואת כתו מפני
 השם אשר לא רצה ליטל², ועתה נעתר לקולנו ולא נסוג אחר לבנו
 ארחותו ארוחת תמיד יקה, לחמו נותן מימי נאמנים אליו עמים ידרושו
 וישינו ארחות חיים גם הוא ירעה וירכץ שה סוורה ישראל עד בא רועה
 נאמן אשר לו יקתה עמים ולא יארכו הימים ויהיו עינינו רואות אמן.

קד.

לקונסמאנמינה להיח שונצין יציר³) מצד הגאון ר' זיל.

כתמר ירח ארו אשר כלכנון שתול על סלגי מים שיאישיו וענפו
 מרובין וצלו צל נאמן, תחתיו ינחו יניעי כח מרומם על כל ברכה כהיר
 הוא בשחקים נזור ומקים, כהלו נרו נר מצוה ותורה הילך יאיר עד נכון
 היום לב חכם לימינו ככל סינות שהוא סונה האלקים יענה את שלומי יהי
 אלהיו עמו ויעל כמעלות הרמות והגשאות והגה רק למעלה ירום ונשא
 ונכה ועשה סדי תכונה וכל אשר יעשה יצליח!

¹) ומש מר, צל ומיטטר אנדררין יד ע'א רבי זירא דיה מיטטר
 למססיה.

²) מוכב מן הכתוב כראשית נ' ח' ויתחבא האדם ואשתו מפני ה'
 ומן אסר רדל לא כל הרצה ליטול את השם יטול (ברכות סז), לפי אול-
 יש להגיה במקום ואת כתו ואת ביתו (כיתו זו אשתו).

³) דרב שמואל כר' ידושע שונצין מוכב בשורת תורת אסת (ויניציאה
 שציו) להרב אדון ששון כפי' י'ס תחת ערות אחת משנת שני' ונוכר בקרא
 הדרות (הצאת קאסעל בערלין תרסיו) ס' ע'ב ומיב ע'א. — דגאון ר' (ר' יודרה
 קצינאלבייזן ס' ט', I).

זכרתי ימים מקדם כי זה כיד או כיה שנים נכספה נפשי לתאוה
 ואת בני אדם בקשתי וחליתי בכל עו להשתדל עם מי שיהיה מן חסרתמיס
 היושבים ראשונה במלכות מנרולי שער המלך משם יריה לדבר באוני
 מע"כ הכאיאלי¹) העומד שם לשם מלכות השרדה מסה ירה לכתוב יושר
 רכרי רצון אל השרים האלה לתת את שאלתי חן וחסד אשר היא היתה
 ל שנות²) ולהעמיד בשמי ובמקומי תחתי כסינסאריאה³) אחת אשר נתנה
 לי כבר עוד כחיים חייתי לאחר מניני או נכרי ויקרא בה שמו למען אניחנה
 לאדם שיהיה אחרי, כזאת שאלתי מעם יקר תפארתו, ועתה זה כשני
 חדשים הגר והגר לי מיכ יעקב בר משה סארינצו⁴) מסי סזרים אשר
 קיבל מקרובו כמר יעקב בר קלוניטוס סרינצו איך צוה עליו לאמר לי כי
 בקשתי ושאלתי תצא לאור מהם כחצני כי השרים הוריעוני עם בני אליואק⁵)
 יצז שרונגם לעשות רצוני נחת רוח לסני הן אני נשארתי לכרי חושב
 מחשבות למה זה אמצא חן בעיני מעלתכם וכמה אוכה אורח [אודה] שבח
 ותודה לשלם לו את הקרן ולא את החומש וארע נאמנה כי מאת ארוני נהיה
 הרבר הזה סכה שביבילנו זכר לנו ולא [ולו] יקרא הלל הגדול ואשרי דאתי
 כתמניא אסי, ולו יאמר שוע ונדיב על נדיבות יעץ, לו לכרו ולהם לכרם
 ויחר כלם בקרושה אודה ככל לכב וחייב אני לכרך על כונתם הרצויה
 כל עוד נשמתי כי לא אצא ידי חובתי ולא יוח שמכם תמיד בין כתסי
 לזכרון והיה אמנת עמי זה חוסן תשכחית והוראות אל מעכ"ת כחול שעל
 שפת הים כי שם ראצית לו, ממנו מל של דוכב יספתי ישנים, גם לאין
 מססר יביא בשמי אל עמרת הוד הקצינים קרובי הזכרים לאשר לא מנעו
 לבוא באנת מיוחדת, כי לא היו דכרים מעולם שבכתב כינינו.

¹ כאיאלו (= baillo) כן נקרא באיטלקי השר היניציאני בשער
 השלטון בקוסטאנטינה בימי הבינים (Gesandter, követ).
² לשנות ר"ל לשנות כתב הרשאה אשר לו על שם אחד מנינו או
 סנכריו (בן אחותו) או ר"ל לשנות כלומר לחדש דהרשאה.
³ סינסאריאה (Senseria גם באיטלקית) מלה שגורה במי העם עד
 היום הזה. ראה שער יהושע (הוסיאטין תרסד) סי' לו.
⁴ סארינצו, ציל סארינצו (Parenzo) שם מספחה ירועה. רשון
 שרינץ נזכר בריומן סי' 194 (שנת שס"ט), יהושע סארינץ שם סי' 273
 (שנת שע"ז), סארי בן יעקב סארינצו דרפיס שכיד את הטור אורח ח"י
 תחת השנת הרב שמואל יהודה קצינאלכונן (ראה עוד Steinschneider
 Jüd. Typographie 45, 58, 60). אבל את שם ר יעקב בר מסה
 סארינצו לא מצאתי בשום מקום.
⁵ בני אליואק אינני יודע מי הם.

האמנם ידוע לפני מעכית כי זה ימים מועטים באתנו ידיעה שיתכרר אצלי כי יש בהם כמות קהלנו⁽¹⁾ זה חומרות ותקונים חדשים גם ישנים נחשים ועקרבים על כל אדם קמן וגדול אשר ישתדל להשיג סאת השררה יריה באמצעות מלכות אחרת מחוץ דבר פרטי אשר יהיה מתנגד כי אם צד⁽²⁾ אם מעט ואם הרבה אל תועלת הקק יצו וזה נעשה בכל תוקף ועוז מכבודך אשר הסכמות אלו ברור אצלי⁽³⁾ כי ממקום אחר יגיעו לידם מעלי תחונה מישרים ועם כי ידעתי אני כודאי גמור כי לא היתה שאלתי זאת בכלל חומר תקנות אלה יען אין בה מנרעת מאימה אל הקק יצו עם כז' להתרחק מן הביעור ומן הדומה לו כל החפצים לא ישו לא אחמל ולא אכסה ואם יתן לי כל כסף וזהב שבעולם לא תתקרה דעתי לקבל חסד כזה, כי חסד הוא וסן אהי בעיני ד' ועמו כמתעתע. לכן יהי נא לרצון אמרי סי לפני הדרת כבוד מעלי לסגור דלתים בעד השתדלות הדבר הלו, כי אסילו כבר נעשה רצא דבר מלכות פה עין, אלכה לי אל הגדולים מהסינאט⁽⁴⁾ יריה ואשיבה משמטי ככראשונה ואענה ואומר המוכה הזאת לא חסצתי לקחתה ושקר החן והבל כי עת לכנס ועת להשליך. ואתם אלופים כשם שקבלתם שכר הדאה מאתי על הררישה תקבלו מס על הסרישה ותחשב לכם לצרקה, ואל תאמינו ברע סן אומר שקילו טיכותיכן ושדיוה אחיוירי⁽⁵⁾ חלילה לי מזה כי כונתי לשמים ואל נונה מעכית והרזונים בעם וקצינים הגיל לכל האופנים ינשאו לעמתם משבחים ואומרים ככודם לדור דורים לא אשכח לעולמים, רק יגרל נא חסרכם האחרון סן הראשון גדול ככורך ביתר שאת ויתר עז, וטה לי עוד לעצבים ולהמריח מעכית ברוב דברים ואני עניתי מאור זקנתי ושכתי אז אומרה לאל סלעי לא שכחתני כאשר מקרה ופגע יקרה לפני לעבור למעית עם כי אין בית המלך חסר כלום, עיני ולבי שם יהיו להיות מהגדול המצווה ועושה ובין כך אפרש כפי אל ד' להגדיל ולהאריר שלוטו יניד עליו רעו וחכמתו תעמוד לו ונסשו אותה ותעש לו שם גדול כהיום חזה וכשמש יאיר לעולם.

על נבי הכתב: החכם עיניו בראשו, לכו עמים לנונה אשו, אלוף מגדיאל גדול שמו בישראל. כתר תורה והדרה עומה כשלמה אורה הוא אדוני החכם השלם המובהק ונעלה כסויה ישמואל שונצין גרו.

⁽¹⁾ כמות קהלנו, אולי צל כמו בקהלנו.

⁽²⁾ כי אם צד, צל באיזה צד.

⁽³⁾ אצלי ואולי צל אצלו או אצלם.

⁽⁴⁾ מהסינאטו וקני העיר (senato).

⁽⁵⁾ שבת סי: :